

که خواستند از آن هیئت ۱۲ نفری که مذاکره شد يك هیئتی معین شده شرفیات خواهند شد دیگر در این باب مذاکره نمی کنیم .

معمدالتجاره بنده در این خصوص پیشنهادی

مکرده ام .

نایب رئیس - بلی پیشنهادی از طرف شما شده حالا منتظریم از طرف آقای نایب السلطنه به بیستم چهارم میشود .

(عریضه آقای حاجی فاتح الملك را آقای میرزا مرتضی قلیخان قرائت کردند که بواسطه سوءخبریکه چندی است از اصفهان به بنده میرسد لزوماً باید باصفهان بروم و امیدوارم چه-ل روز بیشتر طول نکشد و اگر محتاج بذکر علل و دلیل باشد حاضر در کمیسیون اظهار نمایم .)

میرزا مرتضی قلیخان - رجوع شده است

به کمیسیون - عریضه و راپورت داده اند - قرائت میشود (راپورت کمیسیون راقرائت کردند مشعر بر اینکه آقای حاج فاتح الملك در کمیسیون حاضر شده و بواسطه دادن توضیحات و ذکر دلایل و علل کمیسیون اقتناع شده مرخصی چه-ل روزه ایشان را تصویب می نماید .)

آقا شیخعلی شیرازی - بنده می خواهم

عرض کنم عوض اینکه ما کوشش و سعی داشته باشیم که عده و کلا زیاد شوند و از ولایات بیایند مثلاً اینکه بواسطه کسر عده خیلی از گرفتاریها مانده است می یکی یکی مرخصی خواسته میروند بنده عرض میکنم خوب است آقای حاج فاتح الملك علل این مسافرت و لزوم آن را فرمایند که مجلس مستحضر شود و ببیند میتواند این تقاضا را تصویب نماید یا نه .

حاجی فاتح الملك - علت این مسافرت

بواسطه يك مریضه است که من پیدا کرده ام و تقریباً مبرسه اگر نرم يك سوء اتفاق رو نماید و بکلی وشته امور بنده از هم گسیخته شود چون میل نداشتم که در مجلس این اظهار را نمایم این بود که عرض کردم در کمیسیون اظهار مینمایم و اگر مجلس تصویب نماید بچهل روزه نمیکذارم برسد و اینهم بجهت همان عذر و علتی است که عرض کردم و الا معلوم است که در انجام وظایف خود طفره ندارم و بجهة شرافت در خدمات ملت حاضر .

نایب رئیس - خوب مذاکره کافی است

رای میگیریم کسانی که مرخصی چهل روزه آقای حاج فاتح الملك را تصویب می کنند قیام نمایند (اغلب قیام نکردند) .

نایب رئیس - با اکثریت رد شد .

(شروع بشورا و در بقیه مواد قانون محاسبات عمومی گردیده ماده (۴۲) راپورت کمیسیون که مطابق بود بماده (۴۷) پیشنهاد وزیر قرائت و مذاکرات لازمه در آن بعمل آمد مواد (۴۳) و (۴۴) و (۴۵) و (۴۶) راپورت کمیسیون که مطابق بود با مواد (۴۸) و (۴۹) و (۵۰) و (۵۱) پیشنهاد وزیر قرائت شده بعد از مذاکره و مباحثه زیاد آقای فهم الملك مخبر کمیسیون بودجه اظهار نمود که چون این چند ماده تقریباً از دستور دیوان محاسبات

محسوب میشود و در قانون دیوان محاسبات نوشته شده خوبست در اینجا خوانده نشود و از این قانون حذف شود ایب رئیس در این اظهار ایشان سؤال نمودند که آیا مجلس هم بایشان موافقت دارد یا خیر اغلب تصویب کردند و گفتند صحیح است نتیجه راجع باین که از قواعد اصلی سابق الذکر اهمیت این امر واضح است واضح و هویدا میشود نازود است آن اصل را بارعایت رسوم متداوله حتی الامکان از روی دقت و صحت بموقع اجرا و تطبیق گذاشت و برای وصول این مقصود و اصلاحات ذیل لازم الاجرا خواهد بود قرائت شد .)

آقای مؤمن الملك - در صورتیکه این

جزء اخیر از راپورت باید جزء قانون بشود خوبست رجوع شود به کمیسیون که بصورت مواد قانونی نوشته شده بمجلس پیشنهاد شود اغلب تصویب نمودند و رجوع به کمیسیون شد که بصورت قانونی نوشته شده نمایان مجلس هودت نماید .

نایب رئیس - راپورت کمیسیون بودجه راجع

باصلاح کشتیهای خلیج فارس قرائت میشود .

آقای معاضد الملك راپورت را قرائت کردند مشعر بر اینکه چون کشتیهای خلیج فارس برای تعمیرات جزئی و کلی هر دفعه به بهی می روند و این مسافرت برای دولت يك خرج کلی دارد باینجه لازم است برای اصلاح کشتیهای دولتی يك کارخانه در معمره بنا شود که معادل (۲۰) هزار فرانك مخارج لازم دارد کمیسیون بودجه تصویب می نماید که معادل این مبلغ ب اداره گمرک اعتبار داده شود) **اسدالله میرزا -** بنده يك اعتراض دارم آن اینست که اعتبار نمیشود ب اداره گمرک داد اعتبار بوزارت مالیه باید داده شود .

حاجی آقا - خیلی مناسب بود که کمیسیون

در این موقع که قضیه تعمیر کشتیها پیشنهاد شده بود يك تحقیق هم درباره کشتیها کرده باشد که اچه وع وجه قسم و چند فروند کشتی در خلیج فارس داریم و مخارجی که تعمیر دولت ما تاکنون شده خرج چه کشتی شده است اشخاصی که در فارس و بنادر بوده اند می دانند که این کشتیهای که دولت در خلیج فارس دارد و میرود و میآید چه نمره کشتیها است و بهر اینکه اسباب اقتضای دولت شده نمره دیگری ندارد بزرگترین کشتیهای خلیج کشتی پرس واپس است که هر وقت بجهت تعمیر بهی میرفت فریاد روزنامهها و اهل اطلاع بلند بود که چرا اولیای دولت مراجعه نمیکنند محل این کشتیها واقعا يك اقتضای بزرگی برای دولت بود این کشتیها هر وقت میرفت برای تعمیر بهی مدتها نقل مجلس خارجه و پر کردن ستون جرابه بود بکنوع کشتیهای کوچک هم در خلیج فارس است اینها بهیوجه فایده برای دولت ندارد جز اینکه يك اسباب تفرجی بجهت رؤسای گمرک و غیره است و مخارج زیادی بجهت دولت فراهم میکنند اگر مراجعه نمایند بصورت مخارجی که در بودجه دولت برای کشتیهای خلیج فارس نوشته شده است و بتوسط اداره گمرک داده میشود اگر نظر فرمایند خواهید یافت که چه مخارج کلی در سال دولت میکنند بجهت این کشتیها این کشتیها اگر بنا است که اینطور مصارف را لازم داشته باشد بنده عقیده ام این است که آفتابه خرج لجم خواهد بود بعقیده بنده بهتر این بود که اگر اصلاح باشد

این کشتیها فروخته شود و بیکدو کشتی بزرگ که بکار دولت بشود خرید شود که بتوان گفت کشتی دولتی است و اسباب شکوه و عظمت دولت باشد و چند کشتی کوچک که منع از فاجاق و غیره نماید منکه بکنفر نماینده از طرف جنوب هستم نمیتوانم تصدیق کنم که يك پول خرج این کشتیها بشود در صورتیکه بیکپول از آنها فایده نبرده ایم .

فهم الملك - توضیحات لازمه راجعه

بفرمایشات آقای حاجی آقا را عرض خواهم کرد ولی حالا عرض میکنم فرمایشات ایشان ربط برابرت کمیسیون ندارد که در بندر جنوب که اول بندر دولتی است يك کارخانه تعمیر کشتی بنا شود گرچه این کشتیها باشد چه کشتیهای دیگری بعد خریداری شود این کارخانه لازم است بملاوه در يك چنین بندر که اینهمه بار وارد میشود و آنقدر کشتی میآید باید بواسطه تعمیرات بهی بیرون در صورتیکه يك کارخانه در آنجا باشد دیگر آنها محتاج رفتن بهی نخواهند بود و هم قسم کار میتواند بکنند اگر کشتیها خراب است ربطی باین ندارد که بندر خلیج فارس جائیکه بشود اینها را درست کرد نداشته باشد از دو نظر این کارخانه خیلی برای دولت اهمیت دارد هم از نظر اقتصادی هم از نظر ولایتیکی حالا خواه این کشتیها باشد یا کشتیهای دیگر باشد فرق نمیکند آنها هم تعمیر لازم خواهد داشت و اینکارخانه لازم است بملاوه بکنفر جی هم برای دولت زیاد نمیشود بجهت اینکه کشتیهای دیگر هم که وارد میشوند آنها هم تعمیرات لازم دارند اینکارخانه تعمیرات آنها را میکند و مخارج خودش را در میآورد .

حاجی آقا - این خیلی مطلب واضحی است و این

منطقی است که انسان وقتی دید يك چیزی مربوط بهی دیگر است تمام موضوعش را درست نکند نمیتواند معمولی از برای آن قرار بدهد بنده عرض میکنم ما کشتی نداریم تا کشتی سازی داشته باشیم اینکه می فرمایند دولت يك کارخانه لازم دارد بله دولت چیزهای دیگر هم لازم دارد و بنده گمان می کنم اگر این مرتبه این مسئله از مجلس خار - بشود دیگر ما وقت پیدا نکنیم که در این خصوص صحبت بداریم دیگر توجهی بکشتیهای خلیج فارس نشود همین حالا باید در این خصوص يك قرار صحیحی داده شود .

اسدالله خان - بنده در اینجا می خواستم

يك اشتباهی که می خواهد واقع شود رفع کم که اگر این بیست هزار فرانك را دادیم رفع احتیاج آن کشتیها از رفتن بهی می شود اینطور نیست بجهت اینکه این بیست هزار فرانك برای تعمیرات جزئی است و کافی نخواهد بود اینکارخانه بجهة تعمیرات کلی و یقین بدانند که هر ساله يك مخارج کلی لازم خواهد داشت دیگر اینکه می خواستم عرض کنم که این را نباید اداره مستقیماً از وزارت مالیه بخواند باید مخارج کشتیها را در ضمن بودجه خودش بوزارت مالیه فرستاده باشد و وزارت مالیه در ضمن بودجه اداره گمرک از مجلس بخواند و اگر ما اینرا امروزه از مجلس بگذرانیم دیگر باید منتظر آمدن بودجه اداره گمرک نشویم .

نایب رئیس - ما در بودجه حالا صحبت

نمی کنیم .

مفتی‌السلطان - این جامه‌ا کرده شد که دولت در خلیج فارس کشتی ندارد و کشتیهایش معیوب است بنده تکذیب می‌کنم دولت کشتیهای خوب و درست و صحیح دارد فقط يك کشتی معیوب است که قدری تعمیر لازم دارد والا کشتی مظفری خیلی فایده دارد و خوب است و بواسطه همین کشتی‌ها است که عایدات گمرک جنوب از وقتی که این‌ها خرید شده دو برابر شده است و هر روز ناچار می‌شوند که بفرستند اینها را بجهة تعمیرات کلی و جزئی به بمبئی و همین قسم سایر کشتی‌هاییکه باین بندر می‌آید حتی کشتی‌های انگلیس هم که باینجا می‌آیند ناچار می‌شوند بجهة تعمیرات جزئی ببرند به بمبئی برای تعمیر حالا اگر يك کارخانه مختصری در يك نقطه از بندر که آب شیرین هم دارد که محتاج می‌شوند آب بردارند ساخته شود معلوم است هم آنخرج کراف که برای مسافرت کشتی‌ها به بمبئی لازم می‌شود از بین خواهد رفت و هم فایده هم حاصل می‌شود بجهة اینکه سایر کشتی‌ها هم تعمیرات خودشان را باینجا رجوع خواهند کرد.

وکیل‌التجار - بنده بنده از وضع کشتی‌های خلیج فارس مسبوق نیستم لکن از وضع کشتی و کشتی سازی بی اطلاع نیستم بنده تصور می‌کنم بایست هزار فرانك بتوان دفع احتیاج کشتی‌های خلیج فارس را از رفتن بمبئی کرد و بدلیل تجارتی عرض می‌کنم که تعمیرات کلی که باید بشود لابد است برود بمبئی و تعمیرات جزئی هم اگر بایست هزار فرانك کارخانه اش درست می‌شد و نه می‌شد حاصل می‌شد از آن آنقدر تجار با سرمایه در آنجا بود که خودشان يك چنین کارخانه تشکیل کنند و ازین راه نفعی ببرند و این را بنده عقیده ندارم که دولت برای تعمیرات جزئی يك کارخانه بسازد و همه ساله باز کشتیهایش بمبئی برود برای تعمیر این بنظر بنده بدمی‌آید و باز عرض می‌کنم خوب است آقایان اعضاء کمیسیون می‌فرمودند چند کشتی هست و چه قدر لوازم لازم دارد و در سال چه قدر باید برای تعمیر آنها دولت بدهد و از برای کاپیتان و روسای آنها چه قدر خرج معین شده است آنوقت باید يك کشتی بزرگ و دو کشتی کوچک برای گردش روسای گمرک و سر کشتی آنها بگمرکات و گرفتن قاچاق و غیره خرید و خوب نگاه داشت و اینکه این‌ها را تعمیر کنیم تصور می‌کنم که مبالغ کلی صرف تعمیر این‌ها بشود بالاخره سالی یکمرتبه هم لازم است که بمبئی برود و تصور می‌کنم این مخارج را اگر در نظر بگیریم آنوقت رای بدیم که این کشتی‌ها را بفرستند و یکی دو کشتی صحیح دیگر بخرند و خوب نگاهدارند.

حاجی عز‌الممالک - بنده تصدیق می‌کنم فرمایشات آقای حاجی آقا رادر خرابی کشتی‌های خلیج فارس لکن عرض می‌کنم اگر این کشتی‌ها تعمیر نشود خیلی برای دولت بد است و بنده خیلی لازم می‌دانم که این کارخانه در محوره ساخته شود که اسباب مراوده سایر کشتی‌ها بآن بندر هم هست و آنها هم تعمیرات خودشان را باین کارخانه رجوع خواهند کرد.

وکیل‌الرعايا - بنده تعجب می‌کنم که اشخاصی که بیست هزار فرانك را برای تعمیر کشتی

های دولت زیاد می‌دانند در صورتی که دولت يك مقداری از عایدات گمرکات خودش را باید بوسط همان کشتی‌ها وصول نماید دولتی که گمرک خودش را باید با همین چند کشتی اداره کند و لزوم بیست هزار فرانك را که معادل چهار هزار و چهار صد تومان است و از طرف وزارتخانه هم تصدیق شده است زیاد می‌بینند و حال اینکه این میزان قابل اصلاحات جزئی هم نیست اهم از اینکه برای اصلاحات کلی برود بمبئی می‌گویند کشتیهای ما خراب است چرا خراب است برای اینکه کارخانه نداریم حالا که ما قوه بحریه انگلیس را نداریم باید اینها را هم نداشته باشیم یا باید اینها را درست کرد یا باید گذاشت که بکلی خراب شود برای چه اینها خراب شده است برای چه این مخارج زیاد شده است برای اینکه از برای مخارج جزئی يك کارخانه مختصری نبوده که تعمیرات جزئی را بنمایند تا اینکه نماند و کلی شود بنده گمان ندارم بشود این‌ها را درست کرد.

متین‌السلطنه - ایراد آقای اسد الله خان راجع ببودجه وارد است که گمرک بودجه خودش را مثل سایر ادارات بمجلس باید بفرستد لکن باید در نظر داشت که این مطالب فوری و ضروری است در اینصورت نباید منتظر بودجه شد و اگر بخواهیم منتظر شویم که در جز و بودجه این مطالب بمجلس بیاید شاید دو سه ماه طول کشید و این طول مدت سبب میشود که همین تعمیرات جزئی کلی شده لازم شود که از برای تعمیر بمبئی برود و مخصوصاً اگر در نظر داشته باشیم در کمیسیون بودجه وقتی که در اینخصوص ما مذاکره کردیم همین نکته مذاکره شده و بنظر که آقای وکیل‌الرعايا گفتند این تعمیرات جزئی هم مثل تعمیرات کلی است و مخصوصاً در نظر دارم در هفت سال قبل که کشتی پرس پلیس را بمبئی فرستادند برای تعمیرات قریب هشت هزار تومان مصارف کردند و اگر امروزه هم يك کارخانه مختصری در آنجا تشکیل نشود اسباب میشود که یکی دو سال دیگر يك چنین خرج کلی بنائیم يك مطلبی حاجی آقا گفتند که خوب است دولت این کشتی‌ها را عوض کنند و کشتی‌های نو بخرند اینرا هیچ مافقی نمیتواند تکذیب کند لکن باید تصور کرد که تا آن ساعته که این کشتی‌ها بفروش نرسیده باید بحالت تعمیر آنها را نگاهداشت درست مثل این است که کسی يك خانه کوچک قدیمی دارد می‌خواهد يك خانه بزرگ نو ساز بخرد وقتی که خانه خرابی بهمرساند نباید تعمیر کند بجهة اینکه خانه را عوض خواهد کرد اینطور نیست مسأله که فروخته است باید آباد نگاهدارد تا بخرند پس اگر شما بخواهید این کشتی‌ها را هم بفروشید باید آباد نگاهدارید و این بیست هزار فرانك را برای کارخانه کوچکی که تعمیرات جزئی میشود خواسته‌اند بدهید والا تعمیرات کلی مخارج کلی لازم دارد مثلاً يك محلی که کشتی‌ها را بالامی کشند که او را داک می‌گویند يك مخارج زیاد لازم دارد باری بنده لازم میدانم که هر قدر زودتر این کشتی‌ها را راه انداخت و راه انداختن این کشتی‌ها نمیشود مگر بتأسیس این کارخانه این

را همه میدانند که قوه دولت در بنادر فقط این کشتی و چند کشتی کوچک است که هر وقت لازم میشود قوه نظامی بنقطه بفرستند یا همین کشتی حمل می‌کنند که از متمر دین جلو گیری میشود کشتیهای کوچک برای گردش روسای گمرک و سر کشتی بگمرکات و حمل و نقل بارهای دولتی است اگر دولت مقتضی بداند این کشتی‌ها را ببدل بکشتی بهتری نماید البته صلاح است اما مسأله که این کشتی‌ها را داریم هیچکس تصویب نمیکند که بحال خراب بگذاریم و اگر اینها را به همین حال بگذاریم چون کاپیتان و بعضی از عملجات و غیره که در اینجا هستند خیلی مایل بمسافرت بمبئی هستند در صورتی که اینها را به همین حال بگذاریم بهانه بدست آنها می‌افتد و می‌گویند آنوقت که يك مخارج جزئی داشت پیشنهاد کردیم قبول نکردید در فته اسباب از زیاد خرابی شد و حالا باید برود برای تعمیر بمبئی و ده دوازده هزار تومان مخارج لازم دارد در اینصورت از برای جلو گیری از این ضرر هم شده است باید این کارخانه دائر شود.

نایب رئیس - عقیده ام این است که در اینخصوص مذاکره کافی است.

وکیل‌التجار - بنده توضیحی دارم می‌خواستم عرض کنم بنده که تصویب نمی‌کردم این کارخانه را نه این بود که زیاد می‌دانستم بلکه بنده کم میدانستم.

اسد الله خان - آقای متین‌السلطنه فرمودند که ایراد بنده وارد نیست بجهة اینکه فوریت او را خواسته‌اند در صورتیکه سه چهار ماه است از وزارت مالیه آمده است و هنوز هم بنده اطلاع ندارم که فوریت آن خواسته شده باشد و در گذشتن این مسئله بنده عرض میکنم بگذرد (۲۰) هزار فرانك که سهل است (۱۰۰) هزار تومان هم سزاوار است در اینخصوص خرج شود بجهة اینکه بر عظمت و حشمت دولت ما افزاید لکن بنده عرض کردم که باید تبعیض نشود مگر بعضی مخارج فوق‌العاده از طرف وزارتخانه‌ها بمجلس پیشنهاد شده بود مجلس تصویب نکرد و گفت که در ضمن بودجه وزارتخانه‌ها بمجلس باید بیاید حالا نمیشود این مخارجی را که اداره گمرک فرستاده است پذیرفت بجهة اینکه تبعیض تصور میشود که مجلس کرده است و اینکه بنده جلو گیری و ممانعت از گذشتن این مسئله میکنم بجهة این است که باعث شود که هر چه زودتر بودجه خودشان را بمجلس بفرستند و اینکه آقای وکیل‌الرعايا فرمودند اگر اجازه بدهیم که این کارخانه تشکیل شود مثل این است که اجازه بدهیم که از برای تعمیرات جزئی هم برود بمبئی این طور نیست بجهة اینکه کمپانی (لنج) در بهره يك کارخانه تعمیر کشتی سازی وارد و کشتی‌هاییکه در خلیج فارس گردش می‌کنند برای تعمیرات بکارخانه کمپانی رجوع می‌کنند.

نایب رئیس - بقیه مذاکرات این میانه بجله آتی.

فهم‌الملک - اینکه آقای اسد الله خان میفرمایند که باید بودجه خودش را بمجلس می‌آورد در ضمن بودجه اداره گمرک را هم بمجلس بیاورد و اینکه فرمودید فوریت آن معلوم نیست این چهار ماه است از طرف وزارت مالیه بمجلس آمده و چند مرتبه وزارت مالیه اظهار کرده است که اگر تاخیر در گذشتن

این مسئله شود مجبور میشویم که پس از دوسه ماه دیگر این کشتیها را به پیشی بفرستیم
نایب رئیس - آقای وزیر مالیه تقاضای مجلس خصوصی کرده اند.
مجلس خصوصی خواهد بود.
(در این موقع عده اظهار کردند که در این خصوص اخذ رأی بشود.)

نایب رئیس - عده کافی نیست عده (۵۴) نفر است و باید (۵۷) نفر باشد.
آقای میرزا اسماعیل نویری - عده آنها که بهرخصی از مجلس رفته اند در جزو حاضرین محسوب دارند آنوقت عده کافی میشود.

نایب رئیس - اگر عدد آنها را منظور بداریم عده کافی می شود رأی آقایان چیست ؟
مؤتمن الملك - اگر بشود آنها را منظور بداریم فردا اینجا سی نفر بیشتر باقی نمی ماند.

نایب رئیس - پس رأی نمی گیریم میماند جلسه آتی - دستور روز پنجشنبه بقیه شور در راپورت کمیسیون بودجه راجع باصلاح کشتیهای خلیج فارس راپورت کمیسیون بودجه راجع بورااث شهدا راپورت کمیسیون بودجه راجع بمسیو (بن تان) بلژیکی - شور آخری در راپورت کمیسیون استقراض داخلی - مذاکره در خصوص حمل ماشین آلات توپخانه وغیره (مقارن غروب جلسه منتهی ختم شد)

جلسه ۱۰۴

صورت مشروح روز شنبه سوم شهر جمادی الثانی ۱۳۲۸

مجلس یکساعت و نیم قبل از غروب خصوصی ومقارن مغرب علنی وتحت ریاست آقای مستشارالدوله تشکیل گردید صورت مجلس روز سه شنبه ۲۸ شهر جمادی الاولی را آقای معاضد الملك قرائت نمود .

رئیس - در صورت مجلس ملاحظه هست ؟
دکتر علیخان - بنده میخواستم عرض کنم خوب بود در صورت نوشته میشد روز پنجشنبه مجلس نبود
رئیس - معلوم است که بواسطه فوت رحوم آقای سید رحمان الله طاب ثراه روز پنجشنبه تعطیل بوده و باین جهت مجلس منعقد نشده است .
(**آقا میرزا مرتضی قلیخان تلگراف** جوابیه ذیل را که از لندن بعنوان آقای رئیس رسیده بود قرائت نمود)

طهران مستشار الدوله رئیس مجلس از اظهار تاسف صمیمی در موقع مصیبت عظیمی که نه فقط به ملت انگلستان رسیده بلکه تمام عالم از این مصیبت متأثر شده اند از طرف مجلس مبعوثان بجناب عالی ومجلس شورا تشکرات خود را اظهار میدارد رئیس مجلس مبعوثان (صمیمی ولیام لودز) تلگرافی از هیئت تجار وملاك زنجان بتوسط آقای شیخ ابراهیم زنجانسی رسیده پسود قرائت شد که بواسطه اقدامات فوق الطافه آقای آصف الدوله در نگاه داری عرض و ناموس نفوس اهالی و جلوگیری از سوء قصد اشرا باوجود محرك داخلی وعدم مساعدت اسباب در بدو ورودشان باوجود ورود قزاق روس نوعی اسباب آسایش اهالی فراهم شده است که امروز محض افتخار اهالی خمه خودشان را می توانند بوجود مسعود ایشان خوش بخت ترین اهالی ایران محسوب بدارند ومکار طب اللسان به

دعای اهل بعثت همایونی واولیای امور وذوات مقدسه نمایندگان اشتغال دارند و ضمنا استدعا کرده بودند توجه مخصوص هم در استرداد اموال منتهوبه اهالی خمه که در این چند روز انقلاب از اشرا شده بفرمایند که مایه مزید امیدواری و دعاگوئی اهالی ومهربت اشرا و محرك داخلی بشود .

آقای شیخ ابراهیم زنجانلی - چون هر کسی خدمت کرد باید تشکر کرد و آقا آصف الدوله خیلی خدمت کافی کرده است و چنانچه بما مینویسند رئیس نظمیه آنجا هم خیلی در این مورد خدمت کرده است يك رشيد السلطنه هم هست که اوهم خیلی خدمت وزحمت کشیده از اقدامات وخدمات اینها هم باید تشکر کرد .

(راپورت کمیسیون عرایض قرائت شد مشعر بر اینکه آقای آقامیرزا محمد صادق اظهار داشته اند که اطباء برای کسالت حضرت حجة الاسلام آقای میرزا سید محمد استعمام آب گرم تجویز کرده اند و چون کسی را برای مواظبت وجود محترم آقا نداریم لابد کم از برای مواظبت ملازم ایشان باشم باینجهت تمام مدت تابستان را مرخصی میخواهم و حقوق این مدت را هم تقدیم مجلس مینمایم عقیده کمیسیون این است که در ماه ایشان مرخصی داده شود که بامرخصی سابق سه ماه باشد و حقوق این مدت را هم کمیسیون تصویب میکند که بایشان داده شود دیگر اینکه قوام الاسلام خراسانی هم دو ماه مرخصی خواسته اند کمیسیون تصویب نکرده است)

رئیس - اینجا دو مطلب است .

حاجی میرزا آقا - بنده میخواستم از کمیسیون سؤال کنم که این تبعیض یعنی چه بیکی اجازه میدهند و بعد امتداد میخواهند تصویب میکنند و دیگری اجازه میخواهد و بار اجازه نمیدهند .

ادیب التجار - کمیسیون تبعیض نمینماید فقط بملاحظه اینکه وجود آقای حجة الاسلام آقای آقامیرزا سید محمد طباطبائی خیلی مفتنم ومعتبر است در ابتداء در این اساس مشروطیت خیلی زحمت کشیده اند و همه قسم حق دارند و حالا کسالتی پیدا کرده اند کمیسیون تصور کرد که مجلس همه قسم در رفع کسالت ایشان مساعدت خواهد کرد و چون ایشان یک نفر پرستار و مواظب صمیمی بجز آقای آقا میرزا سید محمد صادق طباطبائی ندارند این است که کمیسیون تصویب مینماید که مرخصی بایشان داده شود و یقین داشت که مجلس هم تصویب خواهد کرد و در خصوص حقوق ایشان هم کمیسیون نظرات خود را نمود بخیلی ملاحظات خارج و داخل رأی کمیسیون این شد که حقوق این مدت مرخصی بایشان داده شود .

دکتر علیخان - بنده میخواستم عرض کنم چون مدتی بود که معالج ایشان بخدمت اطلاع دارم در این خانواده کسی را مثل آقای آقا میرزا محمد صادق ندارند که مواظبت ایشان را نمایند باینجهت لازم میدانم که این اجازه داده شود و در خصوص حقوقشان هم عقیده بنده این است که باید داد بجهت اینکه اینها چیزی ندارند و این بکنوع رعایتی است .

رئیس - رأی میگیریم در قسمت اول از راپورت کمیسیون عرایض ومرخصی - اول راجع بمرخصی و حقوق آقای آقامیرزا محمد صادق هر کس با راپورت کمیسیون عرایض ومرخصی موافقت دارد ورأی میدهد

که در ماه بایشان مرخصی داده شود و حقوق مدت مرخصی هم بایشان برسد قیام نمایند (اغلب قیام نمودند و با اکثریت تصویب شد)

رئیس - قسمت دیگر راجع است بآقای قوام الاسلام که کمیسیون تصویب نمیکند مرخصی ایشان را لکن لازم است بمجلس اطلاع بدهم که امروز ایشان عریضه بمجلس نوشته بودند و اظهار کرده بودند که اگر این اجازه تصویب نشود مجبور باشمعا خواهد بود .

مهرز الملك - بنده عقیده ام این است که در این راپورت رأی گرفته نشود تا اینکه و کلا خودشان بایشان ملاقات نمایند و مذاکرات بکنند وبعد نتیجه رابمجلس اطلاع بدهند ورأی گرفته شود .

مؤتمن السلطنه - در متمم راپورت کمیسیون فوق العاده که بتوسط شاعرزاده اسدالله میرزا گفته شد از طرف کمیسیون لازم میدانم چند کلمه گفته شود ولی خیلی بطور اختصار چون هنوز آن نتیجه مطلوبه را کمیسیون نگرفته است اینست که این راپورت موقتی خواهد بود - این خیلی واضح است که از برای نجات يك مملکت يك نوه مجریه لازم است یعنی اگر بنا بشود قوانین وضع شود آنها بموقع اجرا نمایند معلوم است هیچوقت ممکن نیست امورات آن مملکت بمجرای صحیحه نیفتد اگر چه بر حسب ظاهر این مملکت بمحکومه مجریه داشته است ولی بدبختانه بواسطه بعراهای عسیده و موانع بسیاری که این کابینه در پیش داشته است هیچيك از قوانین موضوعه مجری نشده و قوای مملکت معون ومعطل مانده است باین جهت لازم بود که خاتمه باین بعراها داده شود این بود که آنکمیسیون فوق العاده بواسطه شرفیاب شدن حضور حضرت اقدس آقای نایب السلطنه يك راپورتی از اعمال خودشان دادند و نتیجه آن راپورت در آنروز این شده بود که مجددا آقای نایب السلطنه اعضای آنکمیسیون را بخواهند با حضور کابینه سابق داخل مذاکرات شده نتیجه را اطلاع بدهند از آنروز بعد این هیئت از طرف آقای نایب السلطنه احضار نشده اند لیکن آقای مستشار الدوله رئیس را در روز چهارشنبه احضار کرده اند و نتیجه را بکمیسیون ومجلس پیغام داده بودند که خاطر آقایان از این پیغامات مسبوق است وحاصل آن این بود که بمناسبات اطمینانی که نسبت باین کابینه دارند در صورت انفصال این کابینه شاید آن اطمینان در حق دیگری حاصل نشود اقرار باید کرد که در ضمن این مذاکرات مشهود بود که حضرت اقدس آقای نایب السلطنه يك نوع اختلافی را در این کابینه حس میکنند باین واسطه لازم می دانستند برای اینکه رفع این اختلافات در کابینه بشود يك اقدامات جدیدی بشود و خیلی شایق بودند که مجلس همراهی بکنند يك کابینه معتد همگی بتوسط همین دوسر دار که خیلی خدمت کرده اند تشکیل شود این بود که آقای نایب السلطنه بتوسط کمیسیون مخصوصا از مجلس خواهش نمودند که بواسطه همین دوسر دار محترم کابینه جدید تشکیل شود و رفع اختلافات شده باین بعرا خاتمه دهیم نتیجه این شد که در جلسه خصوصی امروز حضرت سیددار و حضرت سردار اسعد آمده اند و

اظهاراتی فرمودند که خاطر آقایان نمایندگان محترم از اظهارات ایشان بخوبی مسبق است و ما می توانیم از آن اظهارات امیدوار شویم که می توانند يك كابينه صحیحی تشکیل بدهند ولی بواسطه موانع و اشکالاتی که در پیش داشته اند از برای رفع آن موانع و رفع یارده جزئیات و اختلافاتی که تا بحال حاصل شده است خواسته اند که کمیسیون تشکیل شود تا آنکه در آنجا مذاکره کرده نتیجه را ثانیا بمجلس بیاورند اینست که کمیسیون هنوز اقدامات خود را تمام نکرده و بر حسب تقاضای این دو سردار محترم اگر صلاح میدانند مجدداً همین کمیسیون در اقدامات خود مداومت کرده و رفع اختلاف نموده تشکیل يك كابينه متحد هم مسلکی بدهیم و اگر صلاح میدانند يك کمیسیون جدیدی انتخاب شده برای اینکه این مشکلات را بطور مفصل مذاکره کنند و چاره جوئی نمایند ولی گمان میکنم که مجلس تصویب خواهند کرد کمیسیون سابق مشغول باشند که اقداماتشان بجائی منتهی شود.

رئیس — رای میگیریم در اینکه بنا بر تقاضای سردارین کمیسیون که حالا فرمودند مشغول مذاکره باشد تا اینکه از اقدامات خودشان نتیجه بگیرند هر کس با این رای موافقت دارد قیام نماید (اقلب قیام نکردند).

رئیس — چون اکثریت بعمل نیامد باید تجدید انتخاب شود.

مهرز الملك — بقیده بنده این اکثریت بعمل نیامد نه برای این بود که عده دیگری انتخاب شوند بلکه این عده که قیام نکردند و من هم یکی از آنها بودم هیچ عقیده باین انتخاب ندارم بجهت اینکه وقتی مکرر در مکرر کار را اقدام کردند و نتیجه نگرفتند باز همان کار را مکرر نمودن بنده نمیتوانم چه نتیجه خواهد داشت.

حاجی آقا — بنده گمان میکنم بعد از مذاکرات در مجلس خصوصی و قراریکه داده شد که اینکار باید خاتمه داشته باشد گمان میکنم هیچ امری تصویب نمیکند که اینمطلب هم بطور خنثی بماند و در آخر مجلس هم قرار بر این شد کمیسیون بنشیند بجهت رفع موانع گفتگو کرده محظورات را بیکلی مرتفع سازند و اینکه اکثریت نشد که کمیسیون سابق مشغول کار باشد برای این بود که تجدید انتخاب شود و الا بنده گمان نمیکنم هیچکس تصویب کند اینمطلب خنثی بماند.

متمین السلطنه — آن اشخاصیکه رای نداده اند از برای این کمیسیون نمیتوانم برای چه رای نداده اند اگر مقصود ایشان این بوده که تجدید انتخاب شود يك مطلبی است ممکن است که يك کمیسیون دیگری انتخاب شده مشغول مذاکرات شوند و این دو مورد هم تقاضای يك کمیسیون کرده اند اعم از اینکه این کمیسیون باشد یا يك کمیسیون دیگری اما اینکه هیچ کمیسیون انتخاب نشود و این کمیسیون هم مشغول کار نباشد این را بنده ملتفت نمیشوم.

منتصر السلطان — گمان بنده این است که نمایندگان که رای نداده اند مقصدشان این بوده است که خود مجلس در این باب مذاکره کرده این بحران را مرتفع نمایند نه اینکه کمیسیون مذاکره کند و در همین مجلس هم ممکن است مذاکره شود.

رئیس — اینجا گویا مطلب درست معلوم نشده این مطلب موضوعی ندارد که مجلس مذاکره کند کمیسیون اظهار کرد که بواسطه موانعی که در پیش است اگر مجلس صلاح میدانند مشغول مذاکره بوده این کار را بانجام برساند و اگر صلاح میدانند کمیسیون جدیدی انتخاب نماید **مهرز الملك** — بنده دوباره عرض خود را

تکرار می کنم و برخلاف رای حاجی آقا هستم که آنها بیکه رای نداده اند و تصویب نکرده اند کمیسیون دیگری انتخاب شود بلکه چون معتقد بکمیسیون نبوده در این کمیسیون که انتخاب کرده اند نتیجه ندیده اند این بود که رای نداده اند و گمان نمیکنم اگر ثانیا هم رای گرفته شود باز هم رای بدهند

و اینکه آقای حاجی آقا میفرمایند پس ما میل نداریم باین مطلب خاتمه داده شود اینطور نیست ما خیلی میل داریم بخاتمه دادن اینکار ولی شما تصور می کنید که خاتمه دادن باین کار فقط از راه کمیسیون است یعنی بهین است که يك عده انتخاب شدند و نشستند و مذاکره کردند این کار تمام خواهد شد ولی شخص بنده در این اواخر بواسطه تجربیات منکر دو کار شده یکی منکر این کمیسیونها که انتخاب میشود و هیچ نتیجه گرفته نمی شود و یکی منکر مجلس خصوصی شدم بجهت اینکه مانع این عده

همین ملت هستیم و می بینم که يك ترتیب و رفتار بدی را اتخاذ کرده ایم کارهای جزئی را از قبیل طرح لوایح قانونی و امتیازات و پیشنهادات را در مجلس مذاکره نمی کنیم و در يك چنین مطالب مهمه که آسایش عموم در آن است در مجلس خصوصی مذاکره کرده و بگویند خودمان اطلاع میدهم که مشغول چه کاریم و شاید

در این بین آنها که بی فرض میباشند یا بگویند که مجلس هیچ فعالیت ندارد یا بگویند در خیال کارهای اساسی مملکت نیست و اینکارها را نمیتوانم برای چیست عقیده بنده اینست که ما کارهای اساسی خودمان را مرتب میکنیم و در مجلس علنی مطرح نمایم تا اینکه موکلین ما چه در طهران چه در ولایات و غیره بدانند که وکلای آنها مشغول بکارها هستند

و معایب از کجاست و ناشی از کجاست و اگر این مسئله را اقدام کنیم یعنی بکندری کارهای مملکتی را از خود اهالی مخفی نداریم تصور میکنم که کارها بهتر اصلاح شود و جلوی بعضی شبهات گرفته شود و اینکه آقای متمین السلطنه میفرمایند پس بچه

شکل باید اینکار خاتمه پذیرد بنده يك شق ثالثی در نظر دارم و آن اینست که این کمیسیون را ما انتخاب میکنیم که با وزراء مذاکره کنند و ببینند علت بحران چیست و موانع آن از چه راه است و مانع که نیست بنده عرض میکنم آآن وزراء بیایند و در مجلس علنی اظهار بدارند که موانع چیست تا اینکه نمایندگان

رفع نمایند و الا بنده شخصاً تصدیق نخواهم کرد کمیسیون دیگری از برای اینکار انتخاب شود و یا در مجلس دیگری مطرح شود.

رئیس — این عقیده شما برخلاف قانون اساسی است هم مجلس خصوصی و هم کمیسیون انتخاب آن موافق قانون اساسی است.

مهرز الملك — بنده اعتقاد ندارم.

رئیس — عقیده شما قانون را تغییر نمی دهد.

حاجی سید ابراهیم — بنده در موضوع رای گرفتن که کمیسیون سابق مشغول کار باشند خیلی

حیرت دارم برای اینکه ما این کمیسیون را انتخاب کردیم که نتیجه از کار خودشان بگیرند دیگر ثانیا برای آن رای گرفتن نمیتوانم بچه ملاحظه است.

وکیل التجار — بنده اولاً خیلی متحیرم پس

از اینکه يك رای داده شد چرا باید آنقدر مذاکره کنیم که چرا رای دادیم یا ندادیم و گمان میکنم هیچ مذاکره در این مسئله لازم نباشد این کمیسیون که سابق انتخاب شده بود برای يك مسئله دیگری بود تا يك اندازه هم کار خودشان را کردند و آنهایی که میگویند که ما رای ندادیم برای این بود که

بکمیسیون عقیده نداریم بنده عرض میکنم ابتدا بچیز دیگری نیست بجهت اینکه بنده هم یکی از آن اشخاص هستم که رای ندادم و عقیده ندارم فقط احتمال می رود آنهایی که رای نداده اند ۱۲ نفر را زیاد دانستند

و برای این که بشود زودتر نتیجه گرفته شود (۶) نفر کافی میدانند و اینکه گفته شد مجلس خصوصی نباید تشکیل شود این عقیده مخالف قانون اساسی است و ابتدا نمیتوان گفت که مجلس خصوصی نباید بشود

و ثانیا بنده عرض میکنم که بعضی مطالب است که گاهی پیش میآید که باید اولاً در مجلس خصوصی مطرح شده و رای گرفته شود بعد از آن در مجلس علنی مطرح قرار داده و اولاً ممکن نیست که هر مطلبی را ابتدا در مجلس علنی موضوع مذاکره فرار بدهیم.

وکیل الرعایا — بنده میخواهم عرض کنم که

این قانون اساسی برای این مملکت نوشته شده است یا برای مملکت دیگری چون بنده بعضی مذاکرات کوچک کوچک از عقب سر می شنوم که سایر آقایان نمیشنوند اگر این قانون برای این مملکت نوشته شده است که در اصل (۳۴) می نویسد (رئیس مجلس میتواند

بر حسب لزوم شخصاً یا بخواهش ده نفر از اعضاء مجلس یا وزیر اجلاسی معمرانه بدون حضور روزنامه نویس و تاشاچی یا انجمن معمرانه مرکب از عده منتخبین از اعضاء مجلس تشکیل بدهد که سایر اعضاء مجلس حق حضور در آن نداشته باشند لیکن نتیجه مذاکرات انجمن معمرانه وقتی مجری تواند شد که در مجلس

معمرانه با حضور سه ربع از منتخبین مطرح مذاکرات شده با کثرت آراء قبول شود اگر البت در مذاکرات انجمن معمرانه قبول نشد در مجلس عنوان نخواهد شد و مسکوت عنه خواهند ماند) اگر این قانون مال این مملکت است پس چرا ما میخواهیم برخلاف

عمل کنیم.

مهرز الملك — بنده مجبورم که دو کلمه

توضیح عرض کنم بنده عرض نکردم که رئیس مجلس یا وزراء حق ندارد مجلس خصوصی نمایند عرض کردم نمی شود هر روزه این ترتیب را اتخاذ کرد و برای هر مطلبی جلسه خصوصی تشکیل داد من

هم زمانی که این ماده را مینوشت مقصود او مطالب مهمه اساسی مملکتی بوده است البته برای مطالب اساسی مملکتی باید در موقع لزوم جلسه خصوصی

تشکیل نمود و باید اسرار محرمانه بماند ولی چنانچه عرض کردم بازهم مکرر می کنم هر روز از برای بعضی صحبت ها جلسه خصوصی نمودن بعقیده بنده صحیح نیست و بکلی برخلاف آن هستم.

رئیس — ولی این توضیح شما هیچ بکار نخواهد خورد و رئیس حق دارد در هر موقعی که لازم بداند جلسه خصوصی تشکیل بدهد و هر وقت رئیس مجلس را خصوصی کرد معلوم می شود در این موقع مجلس خصوصی لازم بوده است و شما نمی توانید این حق را از رئیس مجلس بگیری مگر وقتی که قانون اساسی و نظامنامه داخلی خودتان را تغییر بدهید مگر اینکه بگوئید رئیس نمی تواند موضوع مجلس خصوصی را تمیز بدهد آن وقت می توانید در همان ساعت آن رئیس را تغییر بدهید (در این موقع آقای رئیس از پارلمان بیرون تشریف برده و پس از چند دقیقه مراجعت فرمودند)

رئیس — وزیر يك کمیسیون تقاضا کرده است و بموجب نظامنامه داخلی نمی توانید بدهید حالا بکمیسیون سابق اعتماد دارید همان را تصویب کنید اعتماد ندارید کمیسیون دیگری انتخاب کنید آن اشخاصیکه مساعدت دارند و می خواهند همین کابینه مشغول کار شوند نمی دانم این چه نامساعدتی است که از تشکیل يك کمیسیون هم مضایقه می نمایند.

آقای شیخ اسمعیل هشتروندی — عقیده من این است که آنها یک رای نداده اند کمیسیون سابق مشغول مذاکره باشد تا نتیجه حاصل نماید نقطه بجهت این نبوده است که بآنها اعتماد نداشته و عقیده شان این نبوده است که کمیسیون جدید تشکیل شود بلکه مقصودشان این بوده است که خواسته بودند در مشاوره هم مداخله نمایند.

رئیس — خیر عجالة آنها گفته اند که بعضی موانع و مشکلات در پیش داریم و تقاضا کرده بودند يك کمیسیون تشکیل شود که در آنجا مذاکرانی نمائیم بلکه موفق شویم بچاره جوئی (گفتند صحیح است کمیسیون جدید تشکیل شود ورقه رأی توزیع شد گفته شد عده اعضاء چه اندازه خواهد بود)

رئیس — شش نفر عجالة کافی است.

اسدالله میرزا — بنده می خواستم عرض کنم چون ما يك عده هستیم که در عدلیه مشغول کاریم نمی توانیم در این کمیسیون عضویت داشته باشیم یعنی بنده يك نفر که نمی توانم و معذورم موزع اوراق رأی را اخذ نموده و آقای حاج میرزا رضا خان برای استخراج آراء بقرعه آقایان حکیم الملك صدر العلماء صدیق حضرت را معین نموده اند گفته شد ببرند در اطاق دیگر استخراج نمایند.

رئیس — خیر اوراق رأی در همین جا روی میز باشد فقط حال يك رأی میگیریم و مجلس را ختم میکنیم بعد آقایان مشغول استخراج شوند [پس از احصاء معلوم شد عده برای رأی گرفتن کافی نیست باین واسطه اخذ رأی نشد]

رئیس — موضوع مذاکرات روز سه شنبه شور ثانوی در راپورت کمیسیون استقراض داخلی راپورت کمیسیون بودجه راجع باصلاح کشتیهای خلیج فارس فقط رأی خواهیم گرفت ایضاً راپورت کمیسیون بودجه راجع بوزارت شهدا ایضاً راپورت کمیسیون بودجه راجع بمسئو (بن ثان) باو یکی ایضاً راپورت کمیسیون بودجه راجع بطلب حاج عبدالسلطنه آقایانی که بقرعه برای استخراج آراء معین شدند مشغول استخراج باشند.

[رئیس حرکت نمودند مجلس یکساعت از شب گذشته ختم شد]

جلسه ۱۰۳

صورت مشروح روز سه شنبه

ششم شهر جمادی الثانیه

مجلس سه ربح قبل از غروب آفتاب در تحت ریاست آقای مستشار الدوله تشکیل شد صورت مجلس روز شنبه را آقای معاضد الملك قرائت کردند

رئیس — در باب مرخصی آقای قوام الاسلام بنا بود آقایان نمایندگان محترم خراسان ایشانرا ملاقات کرده مذاکرات در این باب بکنند و نتیجه را بمجلس اطلاع داده تکلیف رأی گرفتن معلوم شود.

مهرز الملك — بلی همان طوریکه در جلسه گذشته عرض کردم بعضی از آقایان با آقای قوام الاسلام در این خصوص مذاکره کردند ولی چون در نیشابور مریض دارند باینجهت مجبور هستند برفتن لهذا بر آن استدعای خودشان باقی هستند که بروند و استدعا میکنم مدتی را که اجازه خواسته اند مجلس تصویب نماید.

رئیس — بلی همان طور که در جلسه گذشته عرض کردم ایشان در عراضی که مکرر نوشته اند اظهار می دارند که اگر اجازه داده نشود مجبور باستعفا هستیم چون مریض دارند مجبوراً باید بروند حال چون کمیسیون این مرخصی را تصویب نکرده ابتداء رأی می گیریم راپورت کمیسیون هر کس تصویب میکند قیام نماید (اغلب قیام نکردند بعضی از آنها اظهار نمودند که ما ملتفت نشدیم تا بیا بفرمائید)

رئیس — عرض کردم آقای قوام الاسلام دو ماهه اجازه مرخصی خواسته اند و کمیسیون عراض و مرخصی این استدعای ایشانرا تصویب نکرده است ولی همان طوریکه عرض شد ایشان اصرار دارند که چون مریضی دارم مجبور برفتن هستم و اگر این مرخصی تصویب نشود مجبور باستعفا خواهم بود ابتداء راپورت کمیسیون که این مرخصی را تصویب نکرده بود رأی گرفتیم و رد شد حال میفرمائید ملتفت نشدیم اگر مجلس صلاح می داند در ثانی رأی گرفته شود.

اسدالله میرزا — مطلب تمام شد راپورت کمیسیون رأی گرفته شده تصویب نشد دیگر لازم نمی دارد که ثانیا رأی گرفته شود.

رئیس — بلی از اینکه راپورت کمیسیون

رد شد معلوم می شود مجلس موافقت دارد که دو ماهه بایشان مرخصی داده شود (گفته شد تصویباً معلوم نشد که مرخصی ایشان تصویب شده است)

رئیس — صحیح است بعضی اینکه تکلیف ایشان تصریحاً معلوم شود ثانیا بتقاضای آقای قوام الاسلام رأی میگیریم هر کس تصویب میکند که دو ماهه بایشان اجازه مرخصی داده شود قیام نماید.

(اغلب قیام نمودند)

رئیس — با کثرت تصویب شد راپورت استقراض داخلی خوانده شود [ماده (۱) قرائت شد]

رئیس — شور ثانوی است که رأی گرفته خواهد شد.

ماده (۱) — وزارت مالیه مجاز است مبلغ ده کرور تومان از داخله مملکت استقراض نماید (تصویب شد)

ماده (۲) — برای سند ادای وجه مزور يك كرور سهام ده تومانی طبع و نشر خواهد کردید [بعضیها اظهار داشتند که خوب است سهام ده تومانی باشد تا اینکه کسانی که استطاعت دادن ده تومان را ندارند بتوانند در این استقراض شرکت نمایند بعضیها اظهار نمودند اختیار این امر بوزارت مالیه تفویض شود که هر قسم صلاح بداند سهام را طبع و نشر نماید.

شاهزاده اسدالله میرزا مخبر کمیسیون توضیحات لازمه را دادند پس از قدری مذاکره راپورت کمیسیون رأی گرفته و با کثرت تصویب شد.

ماده (۳) — منافع فرضی سالیانه از قرار صدی (۷) خواهد بود.

در این ماده آقای کاشف اظهار نمود خوبست صدی (۶) مقرر شود آقای حاج سید ابراهیم اظهار نمود صدی (۹) معین شود پس از مذاکره ابتداء بمبارت ماده فوق رأی گرفته و با کثرت تصویب شد.

ماده ۴ — مدت استهلاك یعنی تادیه اصل و فرع (۲۰) سال شمسی خواهد بود هر سال مبلغ چهارصد و هفتاد و دو هزار تومان از بابت اصل و فرع تادیه می شود (بدون مذاکره تصویب شد)

ماده (۵) محل تادیه اصل و فرع فرض عایدات خالصجات تحصیل می شود و در صورت عدم کفایت بقیه از عایدات تذکره ضمیمه خواهد شد.

آقای آقا سید ابراهیم — که اگر مراد این خالصجات خالصجات تمام مملکت است معلوم نیست صورت عایدات آن در وزارت مالیه موجود باشد و اگر تخمین است روی چه میزان تخمین شده است.

شاهزاده اسدالله میرزا این تعیین تخمینی آن بدست آمده اگر معلوم شد که زیاد تر است چه بهتر والا همان طور که در ذیل ماده نوشته شده است در صورت عدم کفایت از عایدات تذکره ضمیمه خواهد شد.

رئیس — رأی میگیریم بماده (۵) هر کس

تصویب میکنند قیام نماید (تصویب شد) .

ماده (۶) وزارت مالیه برشهای سالیانه سهام را بموض مالیات قبول خواهد کرد (بدون مذاکره تصویب شد)

ماده (۷) توزیع سهام واخذ وجه در تمام نقاط مملکت بتوسط بانک شاهنشاهی و شعب وعمال آن صورت خواهد گرفت .

(گفته شد درشور اول اکثریت بعطف این ماده شد برای اینکه اگر باختیار وزارت مالیه گذارده شود بهتر خواهد بود آقای وکیل الرعایا اظهار نمودند درشور اول اکثریت بعطف این ماده نشد فقط گفته شد که چون این مواد راجع باساس استقرار است بودن این ماده در اینجا لازم نیست بهترین است در نظامنامه که برای این استقرار نوشته میشود این ماده در آنجا ذکر شود و در هر حال بودن این ماده لازم است برای اینکه شاید در خارج ایران قیام مقیمین آنجا بخواهند شرکت نمایند و اگر تصویب نشود که شعب بانک اوراق سهام را توزیع واخذ وجه نمایند آنها از شرکت در این استقرار محروم خواهند بود .

آقای ارباب کیخسرو گفتند همین طوریکه گفته شد شاید در خارج مملکت ایران بخواهند در این استقرار شرکت نمایند در این صورت کلمه [در تمام نقاط مملکت] زیادی خواهد بود [گفتند صحیح است] ثانیاً ماده (۷) بعطف (در تمام نقاط مملکت) عبارت ذیل قرائت شد .

ماده ۷ توزیع سهام واخذ وجه بتوسط بانک شاهنشاهی و شعب وعمال آن صورت خواهد گرفت .

رئیس — هر کس این ماده را بطوریکه اصلاح شده تصویب مینماید قیام کند [اغلب قیام نمودند] .

ماده ۸ — طالبان سهام حق دارند مبلغی را که ابتداء بعهده میگيرند در ده قسط ماهیانه بایند دارند و یا آنکه چند نفر بشرکت یک یا چند سهم را خریداری نمایند .

(بدون مذاکره تصویب شد)

ماده ۹ — وجه قرض فقط بصرف اصلاحات اساسی و ضروریات مهمه فوق الماده که مجلس شورای ملی تصویب مینماید خواهد رسید .

(این ماده نیز بدون مذاکره تصویب شد)

ماده ۱۰ — برای نظارت و مراقبت در تمام اعمال و اداره این استقرار مجلس شورای ملی هیتی مرکب از (۷) نفر منتخب می نماید (باجزئی مذاکره تصویب شد)

ماده ۱۱ — برای مراقبت در اداره کردن محل تأدیه قرض و رسانیدن اقساط اصل و فرع در موعدهای مقرر بصاحبان سهام بکنفرم تخصص مالیه از خارج معین یا مستخدم خواهد شد .

(این ماده نیز باجزئی مذاکره تصویب شد)

رئیس — دوفقره پیشنهادات قرائت شود .

پیشنهاد حاج شیخملی .

این بنده پیشنهاد میکنم که عبارت ذیل بعنوان ماده ۱۲ باین قانون الحاق شود سهام این قرض هرگاه منتقل باتباع خارج شد تابع قوانین داخلی این

قرض خواهد بود . اصلاح آقای تقی زاده مشعر بر این بود که خارجه حق خریداری این سهام را ندارند و اگر یکی از این سهام باتباع خارجه منتقل شد فوراً باید به اتباع داخله بفروشد والا از درجه اعتبار ساقط است .

(شاهزاده اسدالله میرزا تقاضا نمود که این پیشنهاد رجوع شود بکمیسیون تجدید نظری در آن بشود آقای رئیس جواب دادند اول باید در قابل توجه بودن آن رای گرفته شود هر کدام قابل توجه شد بکمیسیون رجوع میشود .

در قابل توجه بودن هر دو رای گرفته قابل توجه نگردید)

رئیس — اگر مخبر قبل از اخذ رای تقاضای رجوع این دو پیشنهاد را بکمیسیون نمی نمود برد شدن مطلب تمام شده بود ولی چون قبلاً تقاضای رجوع این دوفقره را بکمیسیون کرده بودند رجوع میشود بکمیسیون که در این باب تجدید نظری بنمایند (رجوع شد بکمیسیون)

رئیس — موضوع مذاکره روز پنجشنبه - راپورت کمیسیون بودجه باصلاح کشتی های خلیج فارس — ایضاً راپورت کمیسیون بودجه راجع به طلب حاجی عدل السلطنه - ایضاً راپورت کمیسیون بودجه راجع به ورثه بعضی از شهداء حریت - ایضاً راپورت کمیسیون بودجه در باب متمرری مسیو (بن تان - بلژیکی) - ایضاً راپورت کمیسیون بودجه راجع به مخارج مسافرت مأمورین وزارت خارجه .

حاج عزالممالک — میخواستیم عرض کنم در باب اعتبارنامه بعضی از نمایندگان که از شعبات راپورت داده شده بفرمائید جزء دستور منظور شود .

رئیس — فرمایش شما راجع بدستور نیست چیزی که طبع و توزیع نشده است نمیشود جزء دستور منظور نمود .

میرزا ابراهیمخان - بنده میخواستیم عرض کنم چون وزارت خارجه در باب مأمورین خارجه در يك محظوری واقع شده باین جهت استدعا میکنم آنرا فقره دوم دستور قرار بدهید .

رئیس — همه اینها مختصر است و در يك جلسه خواهند گذشت .

آقا شیخ اسمعیل هشرودی - بنده میخواستیم عرض کنم عمل تفنگهائی را که سردار ملی خریداری اند تمام بفرمائید .

فهمیم المملک — دوفقره راپورت کمیسیون بودجه هم هست در باب مستمری چند نفر از علماء عقبات که بطهران آمده اند و از طرف آقای آیت الله خراسانی توصیه درباره ایشان شده است آنهم مدتی است که در کمیسیون آمده و همانطور مانده است خوب است جزء دستور منظور شود .

رئیس - بلی آنها هم هستند در ضمن مستمریات خواهد گذشت .

فهمیم المملک - بقیه اعضاء کمیسیون محاسبات معین شده اند .

رئیس — بشعبه ۴ اطلاع داده شده است که کسر کمیسیون ریاض و محاسبات را انتخاب نمایند .

معزز المملک - چون در آن زمانیکه آقایان نمایندگان قسم میخوردند عده از نمایندگان حضور

نداشتند و قسم نخوردند بنده تقاضا میکنم آنها را که در آن زمان حاضر نبودند قسم بخوردند (گفتند صحیح است)

محمد هاشم میرزا - بلی بیست و دو نفرند که باید قسم بخورند .

حاجی محمد اسمعیل کاشف - اعتبار نامه بعضی از نمایندگان مدت است رسیده است و راپورت آنها از شعب بمجلس نرسیده است خوب است مقرر فرمائید راپورت شعب در باب اعتبارنامه ها بمجلس بیاید تا تکلیف آنها معلوم شود .

میرزا ابراهیم خان - میخواستیم عرض کنم که شعب اینکه تاخیر در دادن راپورت کرده اند نه این بوده است که تعمداً کرده باشند بلکه بملاحظه این بوده که یاره توضیحات لازم بوده که از محل خواسته شود و وزارت داخله مشغول مغایره و کسب اطلاع از محل است و هنوز آن اطلاعات شعب نرسیده است باینجهت بمجلس نیامده و تنبیه آن اطلاعات رسید راپورتها بمجلس خواهد آمد .

رئیس - حالا مجلس خصوصی خواهد بود . (در موقعی که تقریباً یکساعت از شب گذشته بود مجلس علنی ختم و بعدل بخصوصی گردید)

جلسه ۱۰۴

صورت مشروح روز شنبه ۸

شهر جمادی الثانی ۱۳۲۸

مجلس دوساعت قبل از غروب آفتاب در تحت ریاست آقای مستشارالدوله تشکیل شد صورت مجلس

روز ۴ شنبه را آقای معاضدالمملک قرائت نمود

رئیس - در صورت مجلس ملاحظه هست ؟

آقای شیخ اسمعیل هشرودی - بابت تقاضای بنده آن پیشنهادی که بنده کردم که تفنگهائی که سردار ملی خریداری اند و از وزارت خانها تصویب شده است داخل دستور شود بعقیده بنده تصویب شد که داخل صورت مجلس شود .

رئیس - امروز داخل دستور میشود برای روز شنبه چون آن چیزهایی که در دستور امروز منظور شده است چند روز است فرصت نمی شود که از مجلس بگذرد .

آقا شیخ اسمعیل - آنروز بنده عرض کردم و قبول شد و جزء دستور شد .

رئیس - آنروز که شما این تقاضا را کردید گذشته بود یعنی دستور اعلام شده بود باین جهت در جزء دستور روز شنبه منظور خواهد شد — در خصوص وقت انعقاد جلسه حقیقت این است که کار بنده از شکایت هم گذشته است برای اینکه سابق چهار ساعت غروب مانده شروع بمذاکرات میشد و برای گرمی هوا سه ساعت غروب معین شد و حالا ساعت دو است و عده برای مذاکره هم کافی نیست و تقریباً باندازه نیم ساعت میشود که منتظر کافی شدن عده هستیم و همچنین در باب حضور در کمیسیون ها حقیقت این است که آقایان نمایندگان درین خصوص توجهی بفرمائید که اگر اینطور باشد گمانم این است که نتوانیم هیچ کاری را انجام بدهیم و امروز از کمیسیون فوائد عامه راپورت داده اند که بواسطه نیامدن اعضاء کارهایی که بآن رجوع شده همینطور مانده است و آن کارهایی است که تقریباً پنجمه است بآن کمیسیون رجوع شده

است در صورتی که کمیسیون بقانون حق ندارد بیش از دوماه کارهائی را که بآنجا رجوع میشود نگاهدارد و اتصالا کارهای دیگر هم وارد می شود و بکمیسیونها رجوع شده در آنجا همینطور میماند و چندین لوایح قانونی است که شور اول شده و بکمیسیونها رفته و برگشته است باید آنهاییکه حاضر نمی شوند سایرین بگویند که حاضر شوند و این را بنده امروز باین آقایان عرض کردم و استدعا میکنم که آقایان توجهی بفرمایند که کارها زودتر اصلاح شود.

ادیب التجار - ماهر چه میخواهیم ازین قبیل مذاکرات را کنیم و وقت مجلس را صرف اینمطالب نمائیم نمیشود یعنی خودمان بوظائف خودمان رفتار نمی کنیم و هر روز برای مذاکره اینمطالب مقداری وقت مجلس را تلف میکنیم بنده صریح عرض میکنم که باملاحظه نزاکت و گرمی هوا و کالت ملت رانمیشود قبول کرد هر کس ملاحظه وجود خودش و گرمی را میکند و حاضر نمیشود استعفا بدهد و بیش از این سراین ملت را بی کلاه نگذارد و تکلیف خود و سایرین را معین نماید و عرض دیگر بنده این است که مجلس را وقت صبح قرار بدهند چون آنوقت موقعی است که نمایندگان کمتر کسالت دارند بلکه زودتر حاضر شوند. (گفتند در اینخصوص مذاکره شده امکان ندارد صبح حاضر شوند.)

(در اینموقع عده از آقایان و کلا متفقاً اجازه نطق خواستند.)

رئیس - خواهش دارم که دیگر در اینباب مذاکره نشود چون خیلی از اشخاص هستند که اجازه نطق خواسته اند و اگر بخواهیم داخل مذاکره اینمطلب شویم مدتی وقت مجلس را هم امروز تلف خواهیم کرد (عده گفتند باید تکلیفی برای این مطلب معین نمود که هر روز در اینخصوص مذاکره نشود.)

رئیس - من بعد ساعت انتقاد اعلام میشود آقایان باید حاضر شوند - عجلتاً شروع بمذاکره میشود (رایورت کمیسیون بوجه راجع باصلاح کشتی های خلیج فارس قرائت شد.)

کمیسیون تصویب کرده بود مبلغ بیست هزار فرانک بوزارت مالیه داده شود که برای تعمیرات جزئی آن کشتیها کارخانه در محرم ایجاد نمایند.

رئیس - درین خصوص مذاکرات باندازه کافیه شده و چون عده کافی نبوده رای گرفته نشده است حالا بدون مذاکره در اینخصوص رای میکنیم رای گرفته میشود رایورت کمیسیون بودجه کسایکه موافقت دارند یعنی تصویب میکنند که معادل بیست هزار فرانک بوزارت مالیه اعتبار داده شود و رفته سفید خواهند انداخت.

حاج سید ابراهیم - خوبست همین قدر فرانک را بپول ایرانی معین کنند که چقدر میشود و بآن رای گرفته شود.

[گفته شد معین شده معادل چهار هزار و چهار صد تومان میشود.]

رئیس - کمیسیون بودجه تصویب کرده است که بیست هزار فرانک که معادل چهار هزار و چهار صد تومان رایج است بوزارت مالیه اعتبار داده شود

که باداره گمرکات برای اصلاح کشتیهای خلیج فارس بدهد حالا اگر آقایان صحیحاً مستعضر نشده اند ثانیاً رایورت خوانده میشود (ثانیاً قرائت شد.)

رئیس - هر کس با این رایورت موافقت دارد و رفته سفید بیندازد [موزع اوراق رای راجع کرده آقای حاج میرزا رضاخان را حاضر نمودند.]

معاضد الملک - عده حاضر (۶۰ و رفته سفید (۵۷) و رفته آبی (۲) امتناع (۶)

رئیس - با اکثریت تصویب شد. (رد کنندگان معاضد السلطنه - حاجی میرزا رضا خان.) کسایکه تصویب کردند.

افتخار الواعظین - حاجی فاتح الملک و کبیل التجار اسدالله خان - آقای رئیس - حاجی عزالملك - دکتر علی خان - ذکاء الملک - صدیق حضرت - اسان الحکما - دکتر امیرخان - نجات - حکیم الملک - عزالملك - معتمد التجار - ادیب التجار - آقا شیخ رضا - ارباب کیخسرو - اسدالله میرزا - آقا سید ابراهیم مدرسی - بهجت حاجی محمد کریم خان فشته می - میرزا ابراهیم خان ضیاءالملک - شیخ عبدالحسین - منتصر السلطان - ادیب - آقا سید جلیل - آقامیرزا داود خان - آقامحمد - بروجرودی - حاجی میرزا آقا - کاشف - سلیمان میرزا - صدر الامام - آقا سید محمد رضا - مؤتمن الملک - آقا شیخ ابراهیم زنجانی - معاضد الملک - آقا میرزا احمد - ابوالقاسم میرزا - آقا شیخ علی - شبانی - متین - السلطنه - حسنعلی خان - آقا شیخ اسمعیل هشتودی - فحیم الملک - آقا سید حسین اردبیلی - میرزا مرتضی قلیخان

(رایورت کمیسیون بودجه راجع بطلب حاجی عدل السلطنه قرائت گردید کمیسیون بعد از توضیحات وزارت مالیه و مذاکرات لازم اینطور تصویب کرده بود که مبلغ سی و چهار هزار تومان و کسری طلب حاجی عدل السلطنه بدون کسر از اول جمادی الاولی ماهی دوهزار و پانصد تومان بپردازند تا تمام شود مشروط بر اینکه قبل از وقت سند پنجاه هزار تومان را که بیانک مقروض است تسلیم وزارت مالیه نموده و سند پرداخت وجه را بترتیب فوق دریافت دارند.)

حاجی میرزا آقا - حاجی عدل السلطنه چون سابق صحبتی در خصوص طلب او در مجلس شده بود چند روز قبل پیش من آمد و گفت که این ترتیبی که کمیسیون داده است که با قسط هر قسطی دو هزار و پانصد تومان بدهند نمیتوانم بگیرم خوبست کلیه پرداخت این وجه را کمیسیون مجول بوزارت مالیه نماید که وزارت مالیه خودش این وجه را بیانک داده و سند مرا از بیانک بگیرد والا باین ترتیب که نوشته شده است خورده خورده اگر بگیرم نمیتوانم جمع کنم که بیانک داده سند خود را بگیرم خرج خواهد شد.

فحیم الملک - اینجاست تقریباً یکچنین ملاحظه شده است بجهت اینکه وزارت مالیه يك ده يك کسر کرده بود و کمیسیون که باین ترتیب تصویب نمود کسر نکرده بود و اقتضا هم اگر حساب کنید چندان تفاوتی با آن ترتیبی که وزارت مالیه بعد از کسریك ده يك تصویب کرده است ندارد و چون کمیسیون بودجه ملاحظه کرد که شاید وزارت مالیه در هر ماهه هزار تومان پول نقد حاضر نداشته باشد این بود که باین ترتیب تصویب نمود حال ممکن است که وزارت مالیه

اگر بتواند ترتیب دیگری برای دادن این وجه بدهد در عوض اینکه کمیسیون اینطور تصویب کرده است ملاحظه بفرمایند که وزارت مالیه يك ده يك کسر کرده بود و کمیسیون بعد از آنی که اینقسم قرارداد کسری تصویب نمود.

افتخار الواعظین - بنده چون از ترتیب این طلب کاملاً مسبق نیستم استدعا میکنم از مقرر محترم کمیسیون بودجه که از ترتیب این طلب داین که چرادولت تا بحال نداده و علت اینکه باینطور مقرر شده کاملاً توضیح بدهند که بنده مسبق باشم.

فحیم الملک - اینکه از ترتیب این طلب سؤال فرمودند ترتیبش این است که حاجی عدل السلطنه در زمان محمد علی میرزا صندوق دار او بوده و مخارجی کرده است و بعد از تغییر سلطنت آنچه از امانیه که نزد او بود یا اینکه بضامات او نزد کسان دیگر بود تمام را بدون کم کسر داده و تسلیم نموده و حسابی هم که داشت او را در دیوان محاسبات حاضر کردند و رسیدگی کردند و یکصد و بیست هزار تومان حواله داشت و آن پروات را از او پس گرفتند فقط نه هزار تومان را برات نداشت چنانچه در رایورت قید شده است چون بعضی گفتند که از محل وصول شده است ولی بحاج عدل السلطنه نرسیده است آن مقدار را وزارت مالیه فعلاً از اینموضوع مستثنی کرده است که تحقیق کنند معلوم شود چه شده است و معادل سی و چهار هزار تومان او کسر کردند برای تفاوتها و اختلافاتی که در آن ایام در حساب او برد و آنچه دیوان محاسبات تصدیق کرده است که باید بساو برسد و حکماً طلب او است قریب سی و چهار هزار تومان است و این طلبی است که محقق است.

دیوان محاسبات هم تصدیق کرده است و بعد از آن نه هزار تومانی که عرض کردم از طلب او کسر کردند باینی این مقدار است که معین کرده اند و باید داده شود چون سابق در اینخصوص در مجلس مذاکره شده تقریباً اکثریت شد که از وزارت مالیه سؤال شود که بجهت ترتیب این وجه را میتواند بپردازد وزارت مالیه صورتی دادند که اول جمادی الاول ماهیانه در سه قسط که قسط آخری ده هزار تومان و کسری می شود می توانند بدهند در صورتی که يك ده يك از اصل طلب کسر نمایند این صورت که بکمیسیون آمد بعد از مذاکره و ملاحظه در اطراف وجواب اینطور تصویب کرد که این را از قرار ماهی دوهزار و پانصد تومان بدون کسر يك ده يك با قسط بدهند و اگر وزارت مالیه حاضر است که قدری کسر کرده تنزیل کنند خودش می داند ولی وقتی که این معامله را وزارت مالیه با حاجی عدل السلطنه تمام می کنند سند باو می دهند یا پول می دهند هر چه می کنند آن سند بیکه در بانک است از حاجی عدل السلطنه و از باب حساب صندوقخانه است که مشیر السلطنه ضمانت کرده است.

میرزا اسدالله خان - بنده یکی از اعضاء کمیسیون بودجه هستم و این را نمی فهمم قبضی را کمی گویند بضامات مشیر السلطنه است آیا در جزء قروض دولت است و در آن صورت بیکه برای کلیه قروض دولت برداشته اند نوشته شده یا خیر و در چندی قبل هم که این مسئله بمجلس آمد بنده بکلی از آنهایی بودم که تقاضای رجوع این را بکمیسیون

نمودند از برای اینکه به بینیم همچو چیزی هست یاخیر بجهت اینکه اینها هروقت می خواهند از ما رای بگیرند این را پیشنهاد می کنند که اگر این را ندهیم مجبورید آن قبض را بدهید بنده نمی گویم این را نباید داد البته باید داده شود و این ترتیبی که کمیسیون تصویب کرده است که با قساطرهای دوازده و پانصد تومان داده شود با این ضیق مالیه خیلی بهتر از این ترتیبی است که وزارت مالیه پیشنهاد کرده بود که ماهی ده دوازده هزار تومان داده شود لکن عرض می کنم خوبست این رجوع شود بکمیسیون قروض و در آنجا تحقیق کنند و رسیدگی نمایند به بینند در واقع این قبض صحیح است و قبض دولتی است که ترتیبی برای آن بدهند و اگر قبض صحیح نیست دیگر این تهدیداتی که می کنند که اگر داده نشود آن قبض مسترد نمی شود و اسباب تولید اشکالات خواهد شد و مجبوریم بدهیم این تهدیدات دیگر نشود .

فهمیم الملك - بنده خیلی تعجب دارم از فرمایشات آقای آقا میرزا اسدالله خان اینجا هیچ صحبت این نبود که اگر ندهیم آن قبض بیرون می آید و چنین و چنان می شود این قبضی است باسم حاج عدل السلطنه که بیانک داده است و باسم دولت نبوده منتهی چون بامضای مشیر السلطنه بوده است گفتند که در موقع پرداخت این وجه آن سند را بگیرند دیگر صحبت از تهدید نبوده و بعقیده بنده این اظهارات ایشان بیشتر اسباب تهدید میشود .

وکیل التجار - بنده در سابق که این مطلب در مجلس مذاکره شد عرضی کردم باز هم عرض می کنم که این فقره اگر در جزء قروض دولتی ثبت شده و هیئت مدیره و کمیسیون عالی تصویب کرده است البته باید داده شود و از قروض دولت است و ابداً محتاج بآمدن بمجلس نیست و اگر در جزء آن قروض نوشته نشده بنده تصور می کنم که مجلس نمی تواند تصویب کند که يك همچو پولی داده شود آمدن این بمجلس نمی دانم چه فایده دارد .

حاجی فاتح الملك - بنده عرض می کنم ما نمی دانیم این سندی که در بانک است و می گویند مشیر السلطنه ضمانت کرده است چه اعتباری دارد و برای چه بوده است که مشیر السلطنه ضمانت نموده است خوبست کمیسیون بودجه در بنیاب رسیدگی و تحقیق نموده آن صورت و سند را بخواهند که بدانیم آن سند چه اعتباری دارد و برای چه بوده است تا اینکه از روی بصیرت بتوانیم رای بدهیم .

رئیس - اقا ملاحظه بفرمایید اینکاری است که وزارت مالیه و دیوان محاسبات کرده است و بعد از تحقیق و رسیدگی بحساب و ملاحظه اسناد این اندازه طلب حاجی عدل السلطنه را تصدیق کرده است و اینطوری که شما میفرمائید اگر مجلس بخواهد تمام اسناد و نوشتجات راجعه بکارها رسیدگی نماید گویا در عرض سال نتواند برینج شش کاریشتر برسد شما باید یک قدری با ادارات خودمان اعتماد داشته باشید و بنده اعتقاد این است در صورتیکه

دیوان محاسبات باین حساب رسیدگی کرده و تصدیق نموده و وزارت مالیه دومرتبه در این خصوص لایحه نوشته و توضیحات داده است دیگر مذاکره در باب اینکه این سند از چه بابت است و برای چه بوده است صحیح نباشد البته وزیر مالیه در این باب رسیدگی کامل کرده و دیوان محاسبات دقتی را که باید نماید نموده است دیگر تحقیق کمیسیون و مجلس گمانم هست که لزومی نداشته باشد

افتخار الواعظین - بنده فرضم از این توضیحی که از مخبر محترم کمیسیون خواستم این بود که عرض کنم خیلی لازم بود وزیر مالیه در اینجا حاضر می شدند و از ایشان سؤال می کردیم که این سند پنجاه هزار تومانی را که بانک دارد ایشان در جزء قروض دولتی میدانند یا نمی دانند اگر جزء قروض دولتی میدانند که البته بایستی داد و لازم بآمدن مجلس نبود والا جهت اسم بردن از این سند در اینجا چه بوده است .

ابوالقاسم میرزا - چندین دفعه است که این فقره آمده است بمجلس و مقصود پرداخت طلب حاج عدل السلطنه است که بعد از رسیدگی حساب او يك اندازه را تصویب کرده اند داده شود حالا يك قبض دیگری هم هست آنرا الان می گذاریم کنار می خواهند آن قبض را اهمیت می دهند و می گیرند یا اینکه نمی گیرند لیکن طلب این پیچاره که بعد از توضیح حساب این قدری که تصویب شده است بایست داده شود و گمان می کنم برای طلب يك همچو شخص ایرانی که خیانت نکرده و اندازه خود همراهی نموده و دیوان محاسبات و وزارت مالیه هم طلب او را تصدیق نموده اینقدر مذاکره کردن صحیح نباشد .

آقا سید حسین اردبیلی - بعقیده بنده این یکی از چیزهای غریب بنظر می آید و میخواهم عرض کنم آمدن این مسئله بمجلس لزومی نداشت برای اینکه وزارت مالیه خودش بواسطه مسئولیتی که دارد اگر این را از قروض دولت میدانند باید بدهد و اگر در جزء قروض دولت نمیدانند آمدن بمجلس چه فایده دارد و ما اگر رای ندهیم يك قبض ثابتی که بموجب برات القول دولت قبول کرده است ادای آن را داده نشود داده نخواهد شد و آن قرض غیر ثابت میشود ما اگر يك قرض غیر ثابتی را رای بدهیم آن قرض ثابت خواهد شد بنده که هیچ نمی فهمم برای چه این مطلب بمجلس آمده است .

صدیق حضرت - این حساب حاجی عدل السلطنه و طلبی که دارد از دو حال خارج نیست یا يك حساب دولتی است که بگویم برای دولت خرید کرده و دولت مدیون او است یا این است که بگوئیم صندوق خانه بوده است مال شخصی محمدعلی میرزا و از برای او اسباب خریده و این قرض او است اگر این قرض دولت است که دیوان محاسبات شما رسیدگی کرده و بعد از کس این مبلغ را تصدیق کرده است که طلب دارد و اگر تصور کنیم این قرض دولت نیست بلکه قرض محمدعلی میرزا است بنده عرض میکنم آنرا هم دولت قبول کرده و بعهده گرفته است که

بپردازد چه باتباع خارجه باشد چه باتباع داخله و هیچ سزاوار نیست که ما طلب خارجی ها را بدهیم و طلب یک نفر داخلی را که همراهی کرده است و امانت بخرج داده است در موقع دادن آن اینقدر مذاکره نمایم و بنده در هر صورت این را داخل قروض دولت میدانم و سند بانک را هم راجع باین موضوع نمیدانم و عرض میکنم باید این وجه را بحاج عدل السلطنه بپردازیم و آن سندی را که بانک دارد و مشیر السلطنه ضمانت کرده است پس بگیریم و بیش از این مذاکره را در اینجا صلاح نمیدانم .

محمد هاشم میرزا - اینکه شاهزاده ابوالقاسم میرزا فرمودند این شخص ایرانی است طلب ایرانی و فرنگی ندارد هر کسی ثابت شده طلب دارد باید با داده شود و اما اینکه اینجا مکرراً دیوان محاسبات صحبت می شود بنده که يك نفر از نمایندگان هستم هنوز یک نفر از اعضاء دیوان محاسبات را نشناختم بلکه مجلس هم این دیوان محاسبات را نشناخته است تا اینکه عقیدت باشیم بفرمایشات اعضاء آن و هر چه بفرماید مجبور باشیم تصویب کنیم .

آقا شیخ ابراهیم زنجانی - آن روز که این مطلب مطرح شد عرض کردم این قرض اگر محقق است دیگر رای گرفتن لازم ندارد امروز جمعی آمده بودند از وزارت عدلیه طلب داشتند حالا ما باید رای بدهیم طلب عدلیه را بدهند یا ندهند البته طلب مردم باید داده شود اگر شك دارند تحقیق میکنند ولی بعد از تحقیق همیشه ثابت شده که طلب دارد دیگر بمجلس آمدن و رای گرفتن لازم ندارد در این مسئله هم اگر محقق است که قرض است هیچ بحث لازم ندارد باید داده شود رای گرفتن لازم ندارد در دانش رای بدهیم یا در اصل موضوع در اصل موضوع که نمی شود رای داد پس باید تحقیق کرد در صورتی که همین شد طلب دارد آنوقت رای هم لازم ندارد بایست داد و این را نه فقط در موضوع این قرض عرض می کنم بلکه در کلیه قروض همینطور است .

فهمیم الملك - اینجا يك مسئله است که لازم است عرض کنم قروض مسلمه هم که باید داده شود تصویب مجلس لازم است برای اینکه اینها تماماً مخارج است و مخارج دولت همه ساله از هر جهت و بهر اسم باشد باید بتصویب مجلس شورای ملی داده شود و این نه برای این است که بمجلس پیشنهاد شود و مجلس تصویب ننماید برای این است که در مخارج دولتی زیاد روی نشده باشد .

حاج سید ابراهیم - اینکه فرمودند اگر رفع شبهه شود چه ضرر دارد اعضاء کمیسیون و بجه حاضرند اگر رایورتنی بدهند رفع شبهه شود البته بهتر است .

ادیب التجار - من نمیفهمم يك چنین مطلبی که بمجلس شورای ملی می آید اگر از وظیفه مجلس نیست پس چرا بمجلس آمده است و اگر از وظیفه مجلس است که باینکار رسیدگی نماید و رای بدهد این چه ایراداتی است که ماها اینجا نشسته ایم وارد میکنیم و جناب عالی هم جواب ایرادات آقا میرزا اسدالله

خان را کاملاً ندادند بنده میگویم در آن مجلس عالی که قرضهای دولتی مبین شده است این پول در جزء آنها بوده است یا نبوده است و این قبض قبول و صحیح است یا خیر اگر بوده است و صحیح است اظهار بدارید والا بطور میشود که مبادون مدرک رای بدیم چهل هزار تومان نباشد چهار صد هزار تومان باشد باید اولاً معلوم شود تا از روی مدرک بتوانیم رای بدیم.

فهمیم الملك - خیلی غریب است آقایان خوب است راپورتها را شب بخوانند آنوقت کسی گفته است که این وجه در مقابل آن قبض که مشیر السلطنة امضاء کرده است داده میشود این وجه از بابت طلب حاج عدل السلطنة داده میشود در راپورت کمیسیون ولایحه وزیر مالیه که هیچ اهمیتی بآن قبض داده نشده است نهایت این بود که گفتند يك همچو قبضی هم هست گفتند باید پس بگیرند والا این وجه از بابت طلب حاج عدل السلطنة است و ابداً ربطی بآن قبض ندارد حالا آقایان میروند عقب آن قبض و او را میبرند باوج اعلى کسی نگفته است که این پول در عوض آن قبض داده میشود تا اینکه آقایان ایرادات بفرمایند.

حسنعلی خان - بنده می خواهم عرض کنم اینجا يك مسئله اشتباه شده است بجهة اینکه گفته شد بعد از آنکه وزارت مالیه این وجه را پرداخت سند پنجاه هزار تومانی را که در بانک است و بضاعت مشیر السلطنة سپرده شده است دریافت نمایند این همچو می نمایند که وجه در مقابل آن سند است و بنده عرض می کنم اگر این سند صحیح است و بمصرف صحیحی خرج شده است که چطور میشود در مقابل پنجاه هزار تومان سی هزار تومان داده شود و این شخص می تواند بیاید تمام پنجاه هزار تومان را مطالبه نماید و اگر صحت ندارد و در مصرف صحیحی خرج نشده است پس در مجلس از آن مذاکره نمودن صحیح نیست و اما اینکه گفته می شود این قرض ثابته دولتی است بنده تصور نمی کنم این قرض ثابته دولتی باشد بجهة اینکه انعامات و بعضی نشانها که محمدعلی میرزا بعضی داده است اینها را باید جزء بودجه سلطنتی منظور نمود ربطی بمالیه مملکت ندارد و اگر تصور کنیم که این جزء قروض مملکتی است و بمصارف مملکتی رسیده است مسلم است باید بخرج بودجه مملکتی آمده وزیر مالیه رسیدگی نموده بپردازد و آنچه که آقای میرزا اسدالله خان فرمودند بنده هم با ایشان شریکم و عرض می کنم خوب است در کمیسیون قروض در این مسئله رسیدگی شود بعد از آنکه مسلم شد این فقره جزء قروض ثابته دولتی است بنده می توانم رای بدهم.

ارباب کیخسرو - آقای فهمیم الملك اظهار کردند قروض دولتی باید تماماً بمجلس بیاید و از تصویب مجلس گذشته پرداخته شود آنچه که بنده اطلاع دارم غیر از این فقره دیگری بمجلس نیامده است لازم شد سؤال کنم سایر فقرات هم بمجلس خواهد آمد یا خیر مسئله دیگر در باب نه هزار تومان

است که قلمداد نگردانند نه هزار تومان را گرفته است و در جزء حساب کیلان معلوم شده است.

فهمیم الملك - اینجا يك اشتباه بزرگی شده است بنده عرض نکردم از يكصد و بیست هزار تومان حواله که از بابت مخارج سلطنتی بحاج عدل السلطنة داده اند نه هزار تومان آن وصول شده است بنده عرض کردم بحاج عدل السلطنة بروات را که رد کرده ام عدل نه هزار تومان برات نداشت و خودش اظهار میکرد نگرفته ام ولی بعضی ها گفتند که از محروم و ول شده است شاید بحاج عدل السلطنة نرسیده باشد این بود که این مسئله فعلاً از این موضوع استثناء شده مسکوت عنه ماند که تحقیق کنند به بینند حاج عدل السلطنة گرفته است یا کسان دیگر در حساب حاج عدل السلطنة آمده و در جزء هفتاد هزار تومان عیال محسوب شده است تا بعد که اگر معلوم شد باو نرسیده است وزارت مالیه ترتیبی برای پرداخت آن بدهد.

حاج آقا - چند وقت قبل که این مسئله طلب حاج عدل السلطنة بمجلس آمده بود من گفتگوها شد و برگشت بمیسیون حالا که آمده است باز مدتی وقت مجلس صرف این مسئله شده است در صورتیکه بنده گمان می کنم اگر مذاکرات بترتیب منطقی می شد این قدر وقت مجلس رانف نمی کردیم چندین مرتبه بمخبر معترم کمیسیون عرض شد اگر از وزارت مالیه و دیوان محاسبات که موافق منعقد است و معلوم نیست بحساب کی رسیدگی کرده است تصدیق نموده و وزارت مالیه اقدامات و ملاحظات خود را نموده است یعنی از مرا کزی که لازم است استعلام و استطلاع کنند خبر گیری کرده اند که معلوم است از قروض دولتی است و وزارت مالیه در جزو قروض دولتی باید بپردازد و لازم بآمدن مجلس نیست و يك سئوالی شد که این باید بمجلس بیاید یا نباید در جواب فقط آقای مخبر فرمودند تمام قروض دولتی در جزء بودجه باید بمجلس بیاید این يك حرف خیلی صحیحی است ولی بدبختانه آن بودجه دائمی که باید همه ساله وزارت مالیه بفرستد تا بحال نرسیده است افلا يك بودجه کل موقت هم تا بحال بمجلس پیشنهاد نشده است و مجلس از بودجه کل وزارت مالیه ابداً خبر ندارد و تصور می کنم که این قروض هم که میفرمایند باید بتصویب مجلس باشد یکی از آن مخارجی است که ابداً بمجلس نخواهد آمد حالا اگر این را وزارت مالیه از قروض ثابته دولتی می داند و تحقیقاتی را که باید بنمایند کرده است بمسئولیت خودش بپردازد و بعقیده بنده محتاج با آوردن مجلس و مدتی وقت مجلس را تلف کردن نیست وزارت مالیه باید بعد از تحقیق پرداخته صورت کل آن را بدیوان محاسبات بدهد.

فهمیم الملك - اینکه میفرمایند وزارت مالیه بعد از تحقیق بمسئولیت خودش بپردازد بنده اینرا ملتفت نمیشوم هر قرضیکه باید داده شود باید بتصویب مجلس باشد و مجلس رای بدهد منتهی وزارت مالیه وظیفه اش این است که قبلاً از مرا کزی که باید بوسیایطی که میداند تحقیقات میکند و قتیکه ثابت شد بمجلس پیشنهاد میکند.

نواب - بنده چون مذاکرات در اینخصوص زیاد شده لازم دانستم اطلاعات خود را عرض کنم کتبه

قروضی که محمدعلی میرزا داشت بر دو قسم بود يك قرضی بود بخارجه که آنرا بموجب پروتکل با سفارت روس وانگلیس که گفتند نمیتواند حرکت نماید مگر اینکه دولت قروض او را در عهده بگیرد هیئت مدیره قبول کردند که دولت بپردازد يك قرض دیگری بود بداخله آن ابداً ربطی بآن پروتکل و قرار داد سفارتین ندارد و هیچ معاهده هم در آن خصوص نشده است و آن قرض هم بر چند قسم است يك قسم از آن پولهای است که محمدعلی میرزا شخصاً از تجارت گرفته و سند داده است آن وجه را باید از وجه سالیانه که قرار شده است بمحمد علی میرزا بدهند که صد هزار تومان است برداشته باین اشخاص بدهند اما بعضی از قروض هست که نمیشود از محمدعلی میرزا مطالبه کرد و حق نیست از مقرری او برداشته بدیم آن از چه قبیل است از قبیل همین پولی است که این شخص طلب دارد که يك اداره از اداره سلطنتی باو سپرده شده بوده است و مخارجی برای گردش آن اداره کرده است حالا که محتمل است که تصور کنیم که محمدعلی میرزا سلطان بوده و يك بودجه سلطنتی داشته است و این پولها را بایستی بپردازد و لیکن وقتی که درست ملاحظه کنیم میبینیم که او عوض اینکه این پولها را در مخارج صحیح و بقانون معین صرف کند در بعضی مصارف غیر صحیح مصرف نموده مثلاً در خون ریزی خرج کرده است و این تقصیر حاج عدل السلطنة نیست بجهت اینکه او نوکر بوده است محمد علی میرزا امر میکرده است که فلان پول یا فلان نشان را بگیر و بفلان کس بده او هم بر حسب نو کسری خودش گرفته میدهد حالا کار باین مطالب نداریم عیال معلوم میشود این شخص يك حسابی دارد که محمد علی میرزا از ششصد هزار تومانی که میگرفته است باید بپردازد و نمیکوئیم که خوب کرده است یا بد کرده است که این پول را در مصارف دیگری صرف کرده است اما در هر حال این يك پولی است که این شخص داده است و مجازات این خرج هم که ربطی باو ندارد و عقیده بنده این است که این از قروض دولت است و بایستی بمجلس تصویب نماید که داده شود حالا میگویند پنجاه هزار تومان فرض کرده است بامضاء مشیر السلطنة بعضی میگویند باید رجوع کرد بدفتر بانک استقراضی که در آنجا رسیدگی شده معلوم شود این را جزء قروض دولتی نوشته است یا نوشته نشده بنده عرض میکنم در صورتی که در دفتر بانک استقراضی هم در جزء قروض دولتی آورده باشد باز سند نمی شود بجهت اینکه دیده ایم خیلی وجوهی را در جزء قروض دولت می آورند که هیچ داخل در قروض دولت نبوده است مثل اینکه کامران میرزا وجوهی از بانک شاهنشاهی گرفته است و میخواهند جرعه قروض دولت محسوب دارند در صورتی که داخل قروض دولت نیست پس کلیه اگر در آنجا هم محسوب داشته باشند دلیل نمیشود که این قرض دولت است و خود حاج عدل السلطنة میگوید که این قرض من است و باید بدهم فقط هفتاد هزار تومان طلب داشته ام که دیوان محاسبات رسیدگی کرده و از برای اینکه شاید من زیاد روی کرده باشم باینکه اختلافاتی در آن دیده از آن کسر کرده و بسی و چهار هزار تومان رسانیده و تصدیق

کرده است که این مقدار طلب من است حالا این بولی بوده است که بایستی محمد علی میرزا از بودجه سلطنتی برساند و نرسانیده و ربطی باین شخص ندارد و گمان می کنم دیگر اینقدر صحبت لازم نباشد که وقت مجلس را تلف نمائیم آن پنجاه هزار تومان سند بانک چه در جزء قروض دولت نوشته شده باشد یا نوشته نشده باشد راجع بخود حاج عدل السلطنه است که باید پرداخته آن سند را بگیرد وزارت مالیه نیز حاضر شده است که بیک ترتیبی این وجه را بپردازد و بنده قبل از انعقاد مجلس بیشتر بر حسب امر حکم مجلس وزراء و بعد از انعقاد بر حسب مجلس بعضی از کارها را می کردم از آن جمله رسیدگی بجواهرات و اسباب سلطنتی بود که یکی از آن جمله راجع بهمین حاج عدل السلطنه در مسئله طلب و حساب او که از وظیفه بنده خارج بوده راجع بدیوان محاسبات بود ولی در مسئله اسباب و جواهرات آنچه بنده و سایرین که مساعد بودند باینده کمک میکردند بآن کار مشاهده نمودیم که مال امانت و درستی را از این شخص ملاحظه نمودیم و در صورتی که دیوان محاسبات و وزارت مالیه این مقدار طلب او را تصدیق کرده است و پنجاه هزار تومان را هم قبول کرده است که خودش باینکه بپردازد و سند را پس بگیرد دیگر لازم باینقدر مذاکره نیست خوب است پیش از این وقت مجلس را تلف نکرده رای گرفته شود و این مطلب ختم شود.

رئیس - بطوریکه آقای نواب فرمودند اشخاصی که در هیئت مدیره بودند همه میدانند مساعداتی که از این شخص دیدیم از دیگران ندیدیم و مساعدات او هم بحال دولت خیلی مفید بود حال رای میگیریم.

میرزا اسدالله خان - بنده بیست و پنج دقیقه است اجازه نطق خواسته ام و اجازه داده شده است همینقدر خواستم اظهار کرده باشم.

رئیس - خیلی از آقایان هستند که قبل از شما اجازه خواسته اند و یکدفعه هم حرف زده اند ولی مذاکره در این باب کافی شده بیش از این وقت را تلف نمیکنیم رای گرفته میشود بر این صورت که بیست و پنج دقیقه هر کس با راپورت کمیسیون و ترتیبی که برای پرداخت این وجه تصویب کرده موافقت دارد ورقه سفید خواهد انداخت.

(موزع اوراق رای را اخذ نموده و آقای حاجی میرزا رضاخان احصاء نمود)

معاذ الملک - عده حاضر (۶۰) ورقه سفید (۲۷) ورقه آبی (۵) امتناع (۲۸)

کسانیکه رد کردند حاجی سید ابراهیم مدرسی وکیلالتجار - بهجت - میرزا اسدالله خان - حسنعلی خان -

(کسانیکه تصویب کردند) اسدالله میرزا - معتمدالتجار - دکتر امیرخان - حکیم الملک - لسانالحکماء - آقا سیدجلیل - حاجی میرزا آقا کاشف - مؤمن الملک - میرزا ابراهیم خان - ضیاءالملک - ذکاءالملک - وکیل الرعایا - صدیق حضرت - آقا میرزا احمد - ابوالقاسم میرزا - نواب وحیدالملک - فهیم الملک - آقا شیخ اسمعیل هشتروندی حاجی میرزا رضاخان - معاضدالملک - معززالملک -

میرزا مرتضی قلیخان - ممتازالدوله - مستشارالدوله آقا شیخعلی شیرازی.

رئیس - اینطور که ما پیش گرفته ایم دمان نمیکند کاری پیشرفت نماید آقایانی که رای نداشتند رد میکردند و آقایانی که رای میداشتند تصویب میکردند تکلیف معلوم میشد و اگر بگوئیم آقایان ملتفت نشده اند نمیشود بجهت اینکه دوم تبه است که مفصلاً در این باب مذاکره شده است.

(بعضی گفتند که ما اجازه خواستیم و اجازه ندادید که عریض خود را اظهار بداریم)

حاجی آقا - بنده یکی از رد کنندگانم و عقیده ام این است که این مطلب نباید بمجلس بیاید برای اینکه وزارت مالیه باید بمسئولیت خودش در این خصوص تحقیق کرده بعد از ثبوت بپردازد.

رئیس - در این موضوع جناب عالی این طور میفرمائید ولی در باب تغییر یک چاپارخانه پنجاه تومانی اختیار بوزارت مالیه ندادید و گفتید که اول باید تمهید کنند که آنرا بچند میفروشید و بچند یک چاپارخانه جدید میسازید در صورتیکه تفاوت آن تقریباً (۱۶) یا (۱۷) تومان بیشتر نمیشد وقتی که بوزارت مالیه در یک همچو مطلب کوچکی اینقدر سخت بگیریم دیگر چطور میشود که در یک قضیه (۳۰۰۰۰) تومان یا (۷۰۰۰۰) تومان بساو سخت نگیریم.

نواب - بنده خیلی تأسف دارم از اینکه این مسئله از مجلس نکذشت بجهت اینکه این تشویق میکند وزارت مالیه را که آهائی را که خودش صحیح میدانند بمجلس بیاورد و عقیده بنده این است که اگر وزارت مالیه شروع باین کار نماید خیلی مفاسد از برای این مملکت پیدا خواهد شد و اینکار خیلی صحیح بود که مخصوصاً بمجلس رجوع کردند و حق هم بود که بمجلس بیایند و در مجلس مطرح شود و عقیده من این است که این کارهائی که ما میکنیم خیلی اسباب اشکال خواهد شد آهائی که امتناع میکنند یعنی چه اگر معنی این است که ما مطلب را درست نفهمیدیم در موقع اخذ رای بگویند که ما مطلب را نفهمیدیم.

(جمعی از امتناع کنندگان گفتند اجازه خواستیم که عرض کنیم اذن ندادند)

رئیس - در مجلس اول قرارداد پیشنهاد وزارت مالیه چه ترتیبی در اداء آن میدهد وزارت مالیه یک ترتیبی را پیشنهاد کرد بعد هم کمیسیون بودجه به آن قرار متقاعد نشده ترتیب بهتری قرارداد و امروز بتصویب کمیسیون رای گرفته می شود (۲۸) نفر امتناع مینمایند.

(عده سؤال کردند که این مطلب ثانیاً بمجلس خواهد آمد یا خیر)

رئیس - خرید دیگران مسئله بمجلس نخواهد آمد راپورت کمیسیون بودجه قرائت شد که مبلغ نهصد و آن سالیانه در حق بعضی از وراث شهدای راه حریت از قرار ذیل کمیسیون تصویب کرده بود.

(۱) ورثه مرحوم آقا میرزا غلامحسین مقتول در حضرت عبدالمعظم یک پسر یک دختر یک عیال سالیانه ۱۲۰ تومان.

(۲) ورثه حاج سید آقای مقتول در موقع خرابی مجلس سالیانه ۶۰ تومان.

(۳) ورثه دبیر هما یون مقتول در حضرت عبدالعظیم ۵۶ تومان.

(۴) ورثه ابوالحسنخان مدیر مدرسه آستارا ۲۴۰ تومان.

(۵) ورثه علی اکبر خان مقتول در زنجان ۱۲۰ تومان.

(۶) ورثه مهدی تقی مقتول در قزاقخانه ۱۰۰ تومان.

(۷) ورثه حمزه مقتول ۸۴ تومان.

(۸) مادر اسمعیل خان مقتول در زمان استبداد ۱۲۰ تومان.

ارباب کیخسرو - در اینجا از مغیر محترم کمیسیون یک توضیحی میخواهم علت اینکه ورثه فقره اول و آخر را معین کرده اند و سایرین را معین نکرده اند چیست بفرمایند.

فهیم الملک - چون راپورت مشروح تماماً در دست آقایان هست و این یک مختصری از آنها بود باین جهت تمام را صورت ننوشته اند در واقع این صورتی است که علاوه بر صورت مشروح داده شده است.

حاجی فاتح الملک - بنده خیلی صحیح میدانم که این حقوق باین اشخاص برسد ولی کن میخواهم بدانم که بچه ترتیب معین کرده اند از راه پربشانی یا از روی عده آنها است بجهت اینکه من اطلاع دارم خیلی از وراث شهدا هستند که از پربشانی شام شب ندارند و انصاف نیست که یک کسی که در راه حریت کشته شده باشد و عیال و اطفال او بی چیز و گرسنه باشند و اگر قراری داده میشود خوب است برای تمام وراث شهدا داده شود.

فهیم الملک - بطوری که در اصل این راپورت عرض شده است این آن عده ایست که وزارت مالیه تحقیق کرده است و منهم از وزارت مالیه خواستیم که صورت تمام وراث شهدا را بدهند وزارت مالیه جواب داده که تمام آنها را یکمرتبه نمیتوانیم صورت بدهیم و راپورت بعضی از این فقرات که در این راپورت است علیحده و مشروحاً داده شده ولی وزارت مالیه مجدداً بعد از تحقیقاتیکه کرده است این پیشنهاد را کرده و تمام آن پیشنهاد ها را کمیسیون عیناً تصویب کرده است و باز هم ماهیانه هر قدر معلوم شد وزارت مالیه پیشنهاد میکند و کمیسیون تصویب خواهد کرد کلیه نمی شود تمام وراث شهدا یکدفعه معین نمود.

آقا شیخ اسمعیل هشتروندی - بنده چون در اینخصوص یک بحث مفصلی لازم است لهذا اینجا (یعنی پای منبر نطق) آمدم که عرض کنم آنهاست که در این راه یعنی در راه حریت شهید شده اند معلوم است که ورثه اینها باندازه مستأصلند که شام شب ندارند یعنی آنچه من از آذربایجان اطلاع دارم این است و صورت شهدای آنجا هم مثل اینجا معلوم نیست اگر چه یک صورتی از انجمن آذربایجان داده شده ولی آنچه بنده اطلاع دارم از تبریز یعنی از محلات آنجا تنها پانصد نفر کشته شده است و همه سه نفر چهار نفر بلکه بیشتر عیال دارند حالا به بیست و چند و باعقاد

بنده موافق صورتیکه بما فرستاده اند زیاده از شش هزار نفر ورثه دارند این تنها مال آذربایجان است ولی ما باید در اینجا ملاحظاتی را که لازم است بنمائیم یکی اینکه به بینیم تمام شهدا چقدرند و چقدر ورثه دارند و باید یک نفر کلی داد والا هر روزه در باره یکی رای بدهیم آنهم متفاوت صحیح نیست اینها همه در یکراه شهید شده اند و همه شهدای راه حریت هستند و همه یکحق دارند و همه یکمخارجی دارند و شاید ورثه یکشهیدی مخارجش از مخارج یکشهیدی در زمان حیات او بیشتر باشد این راهم خوب است ملاحظه فرمائید حالا بمقیده بنده یعنی آنچه بنظر بنده میرسد این است که خوب است برگردد بکمیسرین و آن صورتی را که عرض کردم بکمیسرین بدهیم و از تریز هم صورت علیجده بخواهیم و از ولایات هم که معلوم است در هر جا هستند اشخاصی که در این راه شهید شده اند از آنجا هم صورتی بخواهیم که تعداد کنند و بنویسند که عیال و اطفال آنها چقدر است و یک میزان کلی از روی آن صورت مابرای تمام داده شده ولی لازم بلکه واجب می دانم که تا دو ماه و سه ماه یک چیزی علی الحساب باینهایی که فعلا در راپورت ذکر کرده و معین شده اند داده شود تا اینکه یک قرارداد کلی در این باب بدهیم در هر صورت بنده این را از واجبات می دانم و از وظایف مجلس می شمارم که از تمام ولایات از حکومتها و انجمنها صورت اسامی اشخاصیکه در این راه شهید شده اند و ورثه دارند معین نمایند و بنویسند و بنده اینکار را از جمله واجبات می دانم که باید بشود والا آنهایی که رفته اند هیچ ورثه و اطفال آنها هم از کرسنگی تلف خواهند شد .

آقا میرزا ابراهیم خان - بنده حق دارم

که از فرمایشات حضرت عالی قدری اظهار تعجب نمایم که از یک طرف اینقدر اظهار دل سوزی و طرفداری از وراث شهدا می فرمائید و از طرف دیگر می فرمائید این راپورت برگردد بکمیسرین تا تحقیق حال ایرین شده تمام وراث شهدا معلوم شوند البته بنده شریکم در عقیده شما که باید تحقیق کافی در باب وراث تمام شهدا بشود و بقدری که دولت امروزی استطاعت دارد حقوق بآنها بدهد و ملت عرض تشکر نماید باروخ شهدا که در راه حریت خیلی خدمات کرده اند و ضمنا هم عرض میکنم همه میدانید که در اینموقع کشته از بسکه فزون است کفن نتوان کرد و بنده خیلی لازم میدانم که از برای اظهار عوالم قدردانی و حق شناسی خودمان باید یک همچو صورتی بیاید در مجلس بالاتفاق رای داده شود که اظهار احساسات خودمان را کرده باشیم همینطور که فرمودید وزارت مالیه خواسته است تحقیقات نماید که در جاهاییکه شهدای راه حریت داشته و وراث معین نمایند بدینبختانه تا بحال بواسطه عدم اسباب و وجود موانع و بیچارگی مردم موفق نشده و باین مقصود نایل نگردیدند و تا این اندازه که راپورت داده اند آنقدری است که اطلاع پیدا کرده اند و این مبلغ که تصویب شده یک حداقلی است که معین کرده اند ولی مقصودم که مزاحم شدم این جمله نبود عرض بنده این بود که خواستم یاد آوری نمایم از مقتولین بختیاری که پیش چشم خودم حمل اسلحه کرده و بطور جنک

کشته شدند و یاد دارم که در کمیسرین عالی یک شرح مفصلی از طرف آقای سردار اسعد نوشته شده بود راجع به اسد خان بختیاری که در جنک کشته شده بود و یک قدری مستمری داشت و خواسته بودند که در حق ورثه او برقرار شود و از آنجا جواب دادند که حالا موقعش نیست در موقع دیگری درست می شود و استدعا میکنم که همین امروز درباره همین راپورت کمیسرین بودجه رای داده شود که بداند این ملت ملت قدر شناسی است و همینطور از گوشه و کنار ملتفت باشند و هر وقت وزارت مالیه توانستند یا اینکه انجمنها صورت دادند یا خودمان بدهیم توانستیم صورت بدهیم حق مجلس است که توجهی در حق آنها بنماید و باز یاد آوری میکنم از مقتولین بختیاری و وراث آنها خاصه اسدخان .

افتخار الواعظین - بنده فقط میخواستم
سؤال کنم از مخبر کمیسرین که وقتیکه بنده در کمیسرین عراض بودم سه فقره عریضه از ورثه مرحوم عظیم زاده رسیده بود و از وزارت جنک هم تقاضائی شده بود که در حق آنها توجهی شود (گفته شد آن مسئله تصویب شد و گذشت)

حاجی سید ابراهیم مدرسی - بنده موافقم
بایانات آقا آقا شیخ اسمعیل بجهة اینکه تفاوتی بین وراث شهدا نیست برای این که همه در یک راه شهدا شده اند و ترجیح بر همه دیگر ندارند و این که آقای آقا میرزا ابراهیم خان فرمودند که وزارت مالیه بواسطه عدم اسباب تا بحال موفق نشد باینکه تمام شهدا را معین نماید بنده عرض میکنم اینکار اسباب لازم ندارد از این گذشته گمان میکنم اگر باید تحقیق شود و برای کلیه قرار داده شود دیگر داعی نداریم که امروز برای این راپورت رای بدهیم .

اسدالله میرزا - این فرمایش آقای آقا شیخ
اسمعیل و آقای حاج سید ابراهیم مثل این است که یک چند نفری بخواهند از کرسنگی بپایان بگویند شما از کرسنگی نمیرید تا کرسنه های دیگر معلوم شود اینجا مقصود ترجیح بلامرجع نیست چون اینها کمائی بودند که در راه حریت کشته شده اند و معلوم شده است و در اینموقع از برای آنها اینمبلغ را تصویب کرده اند و برای اینکه این ورثه تا اندازه مستأصلند و بریشان گمان میکنم تصویب این مانعی ندارد از اینکه تحقیق حال سایرین شود ولی بنده یک مطلب اساسی دارم که لازم است عرض کنم و آن این است که می راپورت مباد و مایه صد و دویست و سیصد تومان تصویب میکنم و رای بدهیم و آن چیزیکه بطاهر ما خطور نمیکند این است که ملاحظه نمیکنیم بینیم بودجه مملکت ما کفایت این بولهایی را که تصویب میکنیم میکند یا خیر این یک نکته است که شاید تا بحال کمتر محل توجه شده است در صورتیکه آنچه من تحقیق کرده ام تا بحال سی و کرور خرج برای دولت معین شده است در صورتیکه عایدات مملکت خودمان را نمیدانیم چقدر است و این یک مسئله ایست که تا بحال خیلی غفلت شده است و بنده میدانم که از دستور امروز نیست ولی یاد آوری میکنم که مجلس از وزارت مالیه صورت عایدات مملکت را بخواهد که بزودی بمجلس بفرستد و اگر نمیتواند دوسه نفر از وکلا بروند معین کنند که مخارج مملکت چیست و عایدات چیست که اگر سی یا بیست و پنج کرور مخارج داریم و ده یا دوازده کرور قرض و باقی قرض محلی خواهد بود آنوقت یک

فکری کنیم بینیم از برای این قرض محلی داریم و میتوانیم بدهیم و فردا همین اشخاصیکه برای آنها امروز برقراری تصویب میکنیم فریاد خواهند کرد که حقوق ما را ندادند یا اینکه نمیتوانیم بدهیم و باید محل تعرض همین اشخاص واقع شویم بدبختی مابالایر از همه اینست که وقتی مالیه مستقیم یا غیر مستقیم وضع میکنیم فریادهای بلند میشود که مجلس دارد مالیات وضع میکند و این از برای ما از همه چیز لازمتر است که مردم بفهمانیم که این عده که اینجا نشستند اند فریاد رضی ندارند و بیجهت نمیسگویند مالیاتی را بگیرند و این منوط بر این است که عایدات و مخارج خود را معین کنیم و روی کاغذ بیاوریم که ما امروز (۲۵) کرور مخارج داریم و در مقابل عایدات ما این اندازه است تا این که آنکسی که در بازار راه می رود بداند مخارج شما چیست و مداخل شما چیست و بدانند که بوجه مجلس مالیاتی را وضع نمیکند و تقصیری بر شما وارد نیارند .

رئیس - ماهر قدر نداشته باشیم گویا برای

این نهصد تومان داشته باشیم برای اینکه این موردی است که نمیشود تأخیر کرد و باید گذشت .

صدیق حضرت - بنده کاملا با حضرت والا

همراهم و در قانون محاسبات هم که نوشته ایم ذکر کرده ایم که هر وقت مخارج فوق العاده بمجلس می آید مجلس هم باید معین شود ولی در این موضوع بخصوص عرض میکنم این مبلغ باید باین وراث موافق تصویب کمیسرین بودجه داده شود ولی از کمیسرین بودجه خواهش میشود که هر وقت خرجی راپیشنهاد میکنند مجلس راهم معین کنند که فردا چهار معذور شویم والا گرفتاری مازید خواهد شد و باین پیچاده ها هم چیزی نخواهد رسید .

فهمیم الملك - تمین محل در صورتی است

که بودجه کلیه مملکت بمجلس بیاید آنوقت می توان تمین محل کرد لکن مادامی که آن بودجه نیامده است وقتی که وزارت مالیه خرجی را پیشنهاد میکند که بدهیم خود او مشغول است و باید محل آن را معین نماید هر وقت بودجه کلیه بمجلس آمد و خرج و دخل مملکت معلوم شد آنوقت کمیسرین می تواند محل خرجی را که پیشنهاد میکند معین نماید .

کاشف - بنده هم کاملا با اظهارات شاهزاده

اسدالله میرزا همراهم ولیکن وراث شهدا منحصر بطهران و تبریز نیست و عده آنها هم زیاد است باید دانست که فقرشان چقدر است و اگر شما بخواهید از ولایات صورت بخواهید شاید بده هزار نفر هم برسد شما باید ببینید که با ضعف مالیه امروزی مملکت می شود اینکار را کرد یعنی از برای وراث تمام شهدا برقراری معین کرد و بودجه شما کفایت میکند یا خیر .

آقا شیخ اسمعیل هشتروندی - بنده از

فرمایشات آقا میرزا ابراهیم خان که ملتفت عریض بنده نشدند یا اینکه بنده در ادای عریض خود قاصر بودم تأسف می خورم مثل این که آنها تأسف می خورند بنده عرض نکردم

باینهایی که مستحقند و خودشان مرده اند و وراثت فقیر باقی گذاشته اند چیزی ندهند بنده يك دفاعی لازم دانستم از طرف وراثت شهدای آذربایجان بنمایم و چاره هم نداشتم بجهة اینکه آنها چون صورتی از اسامی شهدای آنجا چنانچه عرض کردم فرستادند و همین که مطلب در روزنامه درج شد آنها فوراً بما تاخت خواهند آورد و این بود که بنده ناچاراً گفتم شما ملتفت نیستید و من در دلم درد است بجهة اینکه همینکه این مسئله را در آذربایجان در روزنامه ها خوانند و دیدند از شهدای آنها اسمی برده نشده است فوراً تاخت میآورند و میگویند که این مطلب از مجلس گذشت و شما ها که در آنجا هستید لال بودید که از بابت ما حرفی نرديد این بود که این عرایض را کردم که يك فرار کلی داده شود برای اینکه در روزنامه عا درج شود و آنها بدانند ما با فکر آنها هستیم آقای میرزا ابراهیم خان فرمودند من بچشم خود دیدم مثلاً ۱۲ نفر بختیاری در جنگ کشته شد قسم جدا بنده هم بچشم خود دیدم که بیش از سیصد نفر کشته شدند اینک دفاع بود حالا آمدیم بر سر مطلب اساسی که شاهزاده اسدالله میرزا فرمودند خیلی مطلب اساسی صحیح بود و بنده صریحاً عرض میکنم که از این بیعت تصور عایدات معرب نشود و بودجه کل مملکت بمجلس بیاید دیگر در این موارد رای نخواهم داد بجهة اینکه افراد این ملت حق دارند بمن پروتست کنند که شما از عایدات مملکت خود آن مطلع نیستید برای چه رفتید آنجا روی صندلی نشستید و من هم ناچارم مثل بچه گریه کنم و بگویم اطلاع ندارم و از همین حالا عرض میکنم که باید صورت عایدات و بودجه کل مملکت زودتر بیاید که ما بدانیم محارجه مان چیست و از روی بصیرت رای بندهیم والا بنده یک نفر که تا بودجه نیاید در هیچ موردی رای نخواهم داد.

رئیس - مذاکره در این باب بقدر کافی بعمل آمده حال رای گرفته میشود در حق ۸ فقره وراثت شهدای راه حریت که کمیسیون بودجه (۹۰۰) تومان تصویب کرده است هر کس موافقت با راپورت کمیسیون یعنی تصویب میکند که این ۹۰۰ تومان سالیانه باین (۸) فقره وراثت شهدا داده شود و رفته سفید خواهد انداخت.

(موزع اوراق رای را اخذ کرده و آقای حاجی میرزا رضاخان احصا نمود)

مهاضد الملک - عده حضار (۵۸) و رفته سفید (۴۴) امتناع (۱۴)

رئیس - با اکثریت تصویب شد - ده دقیقه تنفس است (تنفس شد)

کسانیکه تصویب کردند:

صدرالعلماء - شیبانی - حاجی فاتح الملک - معتمدالتجار - اسدالله میرزا - میرزا ابراهیم خان حاجی محمد کریم خان - ضیاء الممالک - آقا شیخ ابراهیم زنجبانی - ادیب التجار - آقا شیخ علی شیرازی - مؤتمن الملک - میرزا داود خان - سلیمان میرزا - آقا سیدجلیل - حاجی شیخعلی - منتصر - السلطان دکتر علیخان - لسان الحکماء - حاج آقا آقا محمد پروجری - عز الممالک - آقا سید محمد باقر

آقا عبدالعسین - حکیم الملک - وکیل التجار - دهخدا میرزا اسدالله خان - معزز الملک - کاشف - حسنعلیخان آقا سید حسین اردبیلی - معاضد الملک - افتخار الواعظین میرزا مرتضی قلیخان - حاجی میرزا رضاخان - متین السلطانه عز الملک - مستشارالدوله - فهم الملک حاجی سید ابراهیم مدرس - ارباب کبکسرو - ممتازالدوله

[بمدار تنفس مجدداً مغرب مجلس منعقد شد]

رئیس - چند روز قبل آقای وزیر مالیه تجدید کثرات مسیوم ناردمیر کل گمرکات را پیشنهاد کرده بودند بمجلس چون پاره تحقیقات لازم بود در آن کثرات شود راجع بکمیسیون خارجیه گردید کمیسیون خارجیه ملاحظات خود را کرده حال راپورت داده است و چون آقای وزیر مالیه بمناسبتی فوریت آنرا خواسته اند باینجه راپورت آن امروز قرائت میشود [راپورت کمیسیون خارجیه راجع بتجدید کثرات مسیوم ناردمیر قرائت گردید که صورت تجدید کثرات مسیوم ناردمیر کل گمرکات که از وزارت مالیه بمجلس پیشنهاد شده و از مجلس بکمیسیون خارجیه رجوع شده بود مطرح مذاکره گردید پس از مذاکره و ملاحظه اطراف کار کمیسیون حذف بعضی از شرایط آن را لازم دانستند و صورتی را که تصویب نموده پساً اضافه ده هزار فرانک بموجب پیشنهاد وزیر مالیه بتصویب کمیسیون بمجلس پیشنهاد می نمایند صورت کثرات نامه موافق تصویب کمیسیون را نیز آقای میرزا مرتضی قلیخان قرائت نمودند]

معزز الملک - بنده تصور میکنم در باب این کثرات کمیسیون خارجیه از وظیفه خودش قدری تخطی کرده است باین معنی که کمیسیون خارجیه نظریات پلتیکی و سیاسی خود را می تواند نسبت باین کثرات بنماید که این کثرات صلاح است یا خیر ولی باید بعد از اینکه تصویب کرد بکمیسیون بودجه برود که کمیسیون بودجه هم نظریات اقتصادی خود را در باب حقوق آن بنماید مخصوصاً در موردی که يك وجهی اضافه می شود بر مخارج یا يك حقوقی برقرار می شود در آن صورت حتماً باید بکمیسیون بودجه برود کمیسیون خارجیه نمی تواند تصویب يك موجب یا يك اضافه موجب در حق کسی بنماید این از وظایف مخصوصه کمیسیون بودجه است.

اسدالله میرزا - این مسئله غریبی است که میگویند يك چیزی بکمیسیون بودجه نرفته است نمی شود مذاکره در او کرد کمیسیون بودجه مگر چه چیز است غیر از اینکه چند نفری هست که مجلس آنها را انتخاب می نماید از برای اینکه مذاکره در يك مطلبی که راجع ببودجه است بنماید بعد ملاحظات خود را بمجلس بدهد پس کمیسیون بودجه شبیه از مجلس است حالا در يك مسئله که وزیر فوریت آن را لازم می داند باید مطرح مذاکره قرار نداد چرا که بکمیسیون بودجه نرفته است اگر بکمیسیون بودجه نرود بمجلس نباید آقایان نمایندگان نظریات خودشان در مجلس اظهار بدارند و رای بدهند صحیح نخواهد بود بقیه بنده اینطور نیست اینکه مطلبی بکمیسیون رجوع میشود برای تسهیل کار مجلس است و قتیکه مستقیماً

بواسطه فوریت مطلبی بمجلس آمد دیگر حاجت رفتن در کمیسیون نیست.

رئیس - در نظامنامه داخلی هم تصریح شده است باینکه بعضی مسائل ممکن است در خود مجلس تصویب شود بدون اینکه بکمیسیون برود.

وزیر جنگ - بنده برای همین بمجلس آمدم چون تصور کردم برای مسیوم ناردمیر شاید قدری مذاکره شود عرض میکنم اولاً این یک مسئله تازه نیست این شخصی بوده است که در استخدام دولت بوده است و حال مدت کثرات او سر رفته است چون هیئت وزراء از خدمات او کمال رضایت را دارند لازم میدانند کثرات او تجدید شود و بنده تصور نمیکنم این چیزی باشد که چندان لازم باشد بمجلس بیاید لکن حالاً که آمده است بمجلس باید مجلس هم چندان سختی نکند و تصویب کند اما شب آمدم بمجلس برای اینکه ببینم مساعدت مجلس با کابینه وزراء تا چه اندازه است اگر مجلس با ما همراهی نکند چطور کار از ما می خواهد چطور مسئولیت از ما می خواهند باید قدری هم همراهی کنید.

اسدالله خان - بنده با کمال افتخار عرض می کنم اینکه جناب وزیر جنگ مساعدت از ما می خواهند در این مسئله نیز يك چیز کوچکی فرض فرمائید چهار سال مساعدت کم رکات مادر همین يك رای است که حالا بنده این را نمی شود آنقدر کوچک فرض کرد و مهم ندانست بنده این را خیلی مهم می دانم و لازم است توضیحات و اطلاعاتی دارم که در مجلس علنی صلاح نباشد اظهار کنم اگر جناب رئیس الان مجلس را خصوصی خواهند کرد در مجلس خصوصی عرض میکنم.

رئیس - مجلس خصوصی لازم نیست.

اسدالله خان - پس مجبورم عرض کنم اولاً باید سؤال کرد علت اینکه بعضی کثراتها مدتش منقضی شده و بمجلس نیامده و شش ماه باقیضای مدت کثرات مسیوم ناردمیر نمانده و تجدید کثرات از بمجلس آمده چیست این را باید درست فهمید دیگر آنکه لازم است مختصر تاریخی از اداره گمرکات و اینکه چه شد که بطور فورم جدید اداره شد عرض کنم در زمان صدارت مرحوم امین الدوله امور مالیه خیلی مختل بود مرحوم امین الدوله خواست يك اصلاحی نماید اول چاره که بنظرشان رسید این بود که بجای دست بزد که هم يك قدری عایدی داشته باشد و هم کمتر صدای مردم بلند شود این بود که سه نفر مستخدم از برای اداره گمرکات از بلژیک استخدام کرد که یکی مسیوم نوز و یکی مسیوریم و یکی مسیوم ناردمیر بوده که یکی از آنها (۱) و (۲) و دوتای دیگر همیز بودند وزیر دست او بودند اینها واقعا بقدریکه باید باین مملکت خدمت بکنند کردند لکن هیچ وقت نمی خواهم صدماتیکه خودمان بخودمان زدیم پوشیده بماند ما باندازه باینها اقتدار دادیم که برای خارج کردن آنها از اداره گمرکات محتاج شدیم باینکه از مجلس اقدام باخراج او نمائیم با هر قسم سعی بوده اقدام شد و مسیوم نوز را خارج کردیم برای چه بود این اقدامات برای این بود که خودمان را از نفوذ مسیوم نوز خارج کنیم دیگر اینکه خودمان صاحب ادارات خودمان باشیم و آنها را برای آن مصرفی که استخدام کرده بودیم برای همان باشند

(۱) مقاسفانه داخل برانتر در اصل چیزی نوشته نشده است

نه اینکه آمر و رئیس خودمان قرار بدهیم که بنشینند آنجا ریاست کرده از روی دستوریکه بآنها داده میشود عمل نکنند اگرچه از حق نباید گذشت که اداره گمرک امروز خیلی بهتر است از زمان مسبو نوز بواسطه این تغییریکه داده شد این کارکردو حالا اداره گمرک ماطرف نسبت نیست با اداره گمرک زمان مسیونوز ولی می توانم عرض کنم اختیاراتی که باینها داده شده است باین زودیاها از کله اینها بیرون نمی آید مگر اینکه بست ریاست گمرکات راهمیشگی نکنیم می گوئیم که این آدم لازم هست همیشه بماند نمی دانم چه طور است يك نفر اروپائی که مستخدم اقتصادی است سه چهار سال که در ایران ماند بکلی تغییر می کند و پولتیک می شود و ما جز باینکه يك ترتیب صحیحی برای اینکار مقرر کنیم بچیز دیگر نمی توان مطمئن شد اینکه این تغییر حال در آنها پیدا می شود برای این است که بست ریاست کل گمرکات را همیشگی میدانند باین معنی که گفته می شود مسیونر مال خدمت کرده است چون امتحان کرده ایم که بعد از چندی خدمت بست مدیریت کل را بر می دارند رئیس کل می کنند از حقوق و حدود خودش تجاوز می کنند عرض اینکه مردکار شود مرد پلتیکی می شود باینجه استعدا می کنم که آقایان آنقدر دنبال نکنند و وظیفه و وجدان من حکم می کند که باین مسئله آن قدر اصرار نداشته شود که در اطراف آن درست ملاحظه نمایند مگر در دولت بلژیک فقط مسیو مورنارد است این شخص بواسطه اختیاراتیکه در سابق باو داده شده است و بآنها عادت کرده است تصور نمی کنم خودش را تابع وزارت مالیه بداند و خود را مستقل می داند بنده عرض می کنم این را هم يك وزارت درست بکنند اگر بنا شود يك وزارت مالیه ثانی بدست بلژیکیها درست کنیم نمی دانم روزیکه مستشارها از خارجه برای سایر وزارتخانه ها خواهیم آورد آن وقت چند وزارت خارجه و وزارت خارجه خواهیم داشت و اگر وزیر مالیه بخواهند بگویند و خود را تابع وزارت مالیه بدهند عرض خواهیم کرد بطوریکه باید اطاعت داشته باشد اطاعت ندارد بنده عرض می کنم در موفقی که مدت کثرات آنها تمام شد خوب است باز از خود بلژیک مستخدم دیگری بخواهیم از اشخاصی که در آنجا شغلشان بالاتر از شغل مسیو نورمال باشد و خیلی بهتر از مسیو مورنارد می توانند گمرک را اداره کنند و تقریباً در آنجا هشت هزار تومان حقوق میبرند در اینصورت میتوانند بیایند در اینجا بهمان میزان یا يك چیزی علاوه برای ماکار بکنند هر سه سال سه سال یا دو سال بدو سال که مدت کثرات آنها منقضی می شود آنها را تجدید می کنیم که تغییر در حالشان پیدا نشده مستخدم اقتصادی مابلیتیک بشود دیگر آنکه در خصوص اضافه مواجب که بعضی از آقایان تصویب کردند ده هزار فرانك اضافه باو داده شود بنده تصور نمی کنم بجهت اینکه مثلاً مسیو بزو که در بین هفده نفر مستخدم خارجه مافرانسوی بود و مقامش در فرانسه

خیلی بیشتر و بالاتر از يك میز بوده و در آنجا سمت استشاری داشته تقریباً آنقدر مواجب میبرد بنده نمیدانم در صورتیکه يك نفر میز بلژیکی بخواهیم اینقدر مواجب بدهیم روزیکه مثلاً از مملکت فرانسه از برای هر وزارتخانه يك مستشار می آوریم بآنها چندتر خواهیم داد این بدیهی است که دولت فرانسه قبول نخواهد کرد که مستشار يك وزارتخانه او با يك میز بلژیکی مساوی حقوق ببرند در صورتیکه هیچيك از مستشارها نمیتوانند بکمتراز هفتاد و پنجهزار تومان برای ماکار بکنند و در صورتیکه اطفاء حرارت بلژیکی ها باین مبلغ نشود بدیهی است سایرین باین مبالغ قلیل برای ماکار نخواهند کرد و این که گفته می شود اینها برای ما خیلی خدمت کرده اند ما نمیتوانیم این را يك چیز فوق العاده بدانیم برای اینکه ما آنها را آورده ایم که برای ما کار بکنند و اینکه گفته میشود که مبالغی عایدات گمرکی افزوده است اینرا باید دانست که بواسطه اغتشاش يك قسمت از سرحدات مملکت مال الجار از قسمت دیگر وارد میشد این اضافه واردی از آن سرحد را نباید اضافه عایدات گمرکات فرض کرد دیگر اینکه مبالغی فقره حاجی محمد اسمعیل آقا وارد کرد اگر عایدات گمرکی اضافه پیدا کرده از سنوات سابق مقداری هم از این راه بوده دیگر آنکه مقداری از خرج کاسته شد و بر روی عایدات آمده از قبیل مواجب مسیونوز و مسیو پریم که مبلغ قابلی مواجب آنها جمع شده اینها روی هم رفته شاید مساوی است با مقاری که بر عایدات گمرکی افزوده شده است در اینصورت جناب مسیونر مال يك خدمت نمایانی در اضافه عایدات گمرکی ما نموده است باین مطلب کار ندارم عمده نظر من باین است که اداره گمرکات ما باید در تحت ریاست عالی و اوامر مطاعه وزارت مالیه باشد و بنده نمی خواهم وارد در امور شخصی بشوم همیشه عرض می کنم باید در نظر داشت که اداره گمرکات خودمان را خودمان اداره کنیم یعنی طوری باشد که در تحت وزارت مالیه بیاید و اگر وزیر مالیه بگوید که او در تحت ریاست و اوامر وزارت مالیه نیست بنده قبول نخواهم کرد و میگویند بوظیفه قانونی خودش عمل نکرده است و اگر ما اینها را در تحت اوامر خودمان نیاوریم موهم این است که ما ادارات خودمان را نمیتوانیم اداره کنیم و دلیل اینکه عرض می کنم مسیونر مال بوظیفه خودش عمل نکرده است یکی از آنها این است که مدتی است وزارت مالیه صورت حساب او را خواسته است و او حساب را بوزارت مالیه نداده است در صورتی که حساب روی میز او حاضر است و اگر بخواهید از کارهای او فی الجمله مطلع شوید بنده عرض می کنم کارهای سابقش هیچ الساعه يك هیئتی را از طرف مجلس معین کنید که بروند در اداره گمرک بحساب چهار ماهه اخیر او برسند و او حساب چهار ماهه خودش را بمانشان بدهد آنوقت معلوم می شود که در حسابهای آن بزرگوار که می گویند خیلی خدمات کرده است چه چیزها یافت می شود دیگر در خصوص ده هزار فرانك

اضافه مواجب او است که من نمی فهمم چه طور تصویب کرده اند اگر تاریخ استخدام او را در اول مشروطیت نمی دانید عرض کنم مواجب اینکه آلان چهل هزار فرانك است مواجبی است که خودش در حق خودش بر قرار کرده است والا در ابتدای ریاست مسیو نوز مواجب او هفده هزار فرانك بوده بعد که ترقی کرد و اضافه مواجب باو دادند به (۲۵) هزار فرانك رسید و قتی که مسیو نوز رفت و ریاست باین شد (۱۵) هزار فرانك خودش بخودش اضافه مواجب داد باری بنده عرض میکنم همانطور که کثرات مسیو بزو آمد بمجلس و در کمال مدافعه در مواد او شور شد بنطور باید در سایر کثراتها چشمه امان را باز کنیم و بصره دولت رای بدهیم اینکه میگویند وزیر مالیه فوریت آنرا تناساً کرده است یعنی فوریت اینست که يك شود بشود نه دوسه شور لیکن ممکن است در همان يك شور دقت کامل بعمل بیاید و در آخر عرض می کنم وقتی که يك چنین کثرات مهمی را وزیر فوریت آنرا تقاضا میکنند نباید بدون مقدمه بمجلس بیاورند لافل طبع کرده دو سه روز قبل از وقت بآقایان بدهد که افلا درست از هانشان مسیو باشند و اطراف کار را مطلع شوند.

میرزا ابراهیم خان - آقای اسدالله خان
در این فرمایشات خودشان هر چه بفرمایند حق دارند بجهت اینکه آدم مار گزیده حق دارد از ریسمان رنگارنگ بترسد لیکن نباید ما مقایسه کنیم امروز را با سه سال یا ده سال قبل که اگر يك مامور اقتصادی از خارجه بیایند آن مأمور پلتیکی بشود بنده نمیتوانم تصور کنم که امروز وزیر مالیه يك مامور اقتصادی را چه از خارجه بیاورد چه يك کثرات او را تجدید نمایند باو يك مدیر کی بدهد که آن مامور پلتیکی شود و اطمینان دارم که با وضع امروز اگر کسی بیاید نمیتواند از حدود تکلیفی خودش تجاوز کند و جواب فرمایشات آقای اسدالله خان را بنده نمیگویم بجهت اینکه آقای وزیر مالیه خودشان تشریف دارند و از حیثیت کار او بهتر مسبقند لیکن در اینکه اداره گمرکات محتاج بيك رئیس اروپائی است حرفو دارند آیا در حسن اداره کردن این شخص هم حرفی دارند میخواهم بدانم که در این چند فقره و حال اینکه بنده اطلاع دارم خدماتی را که این شخص بدولت کرده است تا حال هیچ يك از مستخدمین اروپائی نکرده است فقط یکی از کارهای او را بنده عرض میکنم آقایان ملاحظه بفرمایند که همین يك خدمت او چقدر شایان تحسین و جالب توجه است که این شخص برخلاف سایر اروپائی ها که هستند سعی هستند در ادارات خودشان اروپائیها را داخل نموده و مارا محتاج بوجود آنها نمایند و این شخص بخلاف سعی است که ما را مستثنی از آنها کرده چنانچه از روزی که ریاست باین شده یکصد و پنجاه نفر از ایرانیها را تربیت کرده بطوریکه قابل ریاست شده اند بطوریکه در تمام ادارات گمرکی ما آلان با استثنای شش هفت نفر بلژیکی سایر رؤسا تمام ایرانی هستند معلوم است همین يك خدمت او چقدر قابل تمجید است در خصوص تفاوتی

که در عمل گمرک در این مدت بواسطه حسن اداره کردن او حاصل شده است از کثرت وضوح عرض نمی کنم خودشان مسبوق هستند که مقداری بواسطه کسر بودجه اداری خود گمرکات شده است که از راه اینکه رؤسا ایرانی شده اند و باینها از بلژیکیها که تر حقوق داده میشود این تفاوت حاصل شده است در خصوص ده هزار فرانک اضافه موجب او شده عرض میکنم این شخص ریاست کل گمرکات دولت علیه ایران پیش خارجه و داخله شناخته میشود در اینصورت بنده تصور میکنم باید يك حقوقی باو داده شود که با این مقام مناسبت داشته باشد و بتواند حفظ این مقام را در مقابل رؤسای بانکها و مأمورین خارجی نماید و در خصوص اینکه بعضی لازم میدانند که يك بلژیکی دیگری برای ریاست گمرکات استخدام شود بنده تصور میکنم يك بلژیکی که تازه وارد شود هر قدر عالمتر از این هم باشد انتفاعات او از ما امروز از این میبریم بواسطه اطلاعات او از مملکت ما نتوانیم آن انتفاعات را از یکی که تازه وارد میشود ببریم باین جهت بنده همان پیشنهاد وزارت مالیه را در اضافه موجب انصوب میکنم.

آقای سید حسین اردبیلی - در این موقع باید نظریات را تقسیم کرد نظر مجلس باید در مقوله نامه ها از دوره باشد یکی از نظر اقتصادی که راجع بمالیه است یکی از نظر سیاسی و بلژیکی اینکه يك قیدی اضافه بقانون اساسی شده است که مقوله نامه ها باید بتصویب مجلس برسند نه از این راه است که مجلس ملاحظه در اشخاص نماید بلکه نظر باین است که از حیث اقتصادی یا بلژیک نظریات خودش را اظهار بدارد باین جهت بنده هیچ صلاح نمیدانم در خصوص شخص حرفی زده شود بجهت این که وزیر مالیه نظر بآن مسئولیتی که دارند خودشان باید ملاحظه اشخاص را بنمایند و بعد از آنکه بمجلس پیشنهاد کردند البته مجلس از حیث جهات سیاسی ملاحظات خود را میکند در اینخصوص البته بعضی از نمایندگان محترم نظریات اداری و سیاسی را دارند و مثل آقای اسدالله خان و آقای ابوالقاسم میرزا و بعضی از نمایندگان محترم هم که مسبوق هستند خوب است بفرمایند تا ما هم استفاده کنیم از اطلاعات آنها وزارت مالیه که این پیشنهاد را کرده است البته صلاح دانسته است و خدمات این شخص را هم قابل توجه دانسته چیزی که هست این فقط بکمیسسیون خارجه رفته است و بکمیسسیون بودجه نرفته است چنانچه از مجرای قانون باشد باید بآنجا رفته و از آنجا بیاید بجهت اینکه کمیسسیون بودجه باید موازنه هایدات کل را با مصارف کل بکند که کم و زیاد او چقدر است بدینسان می بینیم امروزه بودجه نداریم که اطلاع پیدا کرده جمع و خرج مملکت را معین کرده بدانیم تا اینکه رفع اینگونه اختلافات بشود پس فقط لزوم رفتن بکمیسسیون خارجه از این راه بوده است که نظریات سیاسی در آن نمایندگان تصور می کنم بنده و امثال بنده اگر بنا شود حرف بزنیم از این راه باشد که چرافرانک باشد و باید تبدیل به تومان یا قران شود والا درباره شخص این مسیو بنده و سایر نمایندگان یعنی باستثنای چند نفر

دیگر معلوم نیست که اطلاع شخصی داشته باشیم دیگر اینکه بعضی از نمایندگان محترم می گویند که خدمت کرده است بنده نمی دانم که خدمت کرده یا نکرده است مسلم است این شخص را حقوق می دهند که خدمت نماید و خدمت او را هم باید وزیر مسبوق باشد البته از خدمات او وزیر اطلاعات کلی دارد.

وکیل التجار - بنده عرض می کنم ما از گذشته آنچه بر سریم و راهی کنیم البته حق داریم چون ترتیب صحیحی نداشته است از امروز ما باید خودمان را حاضر کنیم برای اینکه درست ناظر اعمال ادارات باشیم وزارتخانه ما هم ناظر اداراتی که در تحت وزارتخانه آنهاست باشند و تقبیل بکنند چون امروز مذاکره از شخصی نیست از اداره است چنانچه این ملاحظه را هم نداشته باشیم فرق نخواهد کرد با زمان پیش اگر امروز يك شخص را در يك اداره بگذاریم و آن توجه لازم از طرف وزیر باو نباشد آنهم می تواند همان حال را پیدا کند و اگر واقعا آن وزارتخانه را نخواهیم داشت و آن وزیر را نخواهیم گذاشت که در دست بتوانند نظر در کار خودشان داشته باشند آن وقت ممکن است که هیچ فایده نداشته باشد این استخدام در آن صورت هیچ فرق نمی کند که آن شخص اطلاع داشته باشد یا اینکه شخص تاجری باشد یا شخص دیگری بنده توضیح عرض می کنم يك کسی دیگر را که امروز از خارجه بخواهند برای ریاست گمرکات که هیچ در این مملکت نبوده است و هیچ اطلاعاتی از وضع این مملکت نداشته است ولو خیلی عالم باشد ما از او بجز این شخص که مدتی است خدمت کرده و از جزئیات و کلیات اداره که در او خدمت کرده است درست ملتفت شده است انتفاع نخواهیم برد ولی يك نکته بنده در مسئله خود کثرت عرض می کنم بنده موافق بایشهاد کمیسسیون خارجه و هم عقیده ام و لازم نمی دانم حکما بکمیسسیون بودجه برود چنانچه در نظامنامه هم اختیار می دهد که يك مطلبی را مستقیما می توانیم در مجلس مطرح مذاکره فرار داده بدون اینکه به هیچ کمیسسویی رجوع شود مطرح کنیم دیگر اینکه این شرایطی که اینجا نوشته شده است هیچ شرایطی از طرف مقابل نوشته نشده است که مثلا اگر بخواهد در این چهار سال غفلت از خدمت بکند یا بخلاف وظیفه خود رفتار نماید یا اگر بدون دستور العمل وزارت خانه خودش يك اقدامی کند یا این که قبل از اخطار استعفا نماید و ترك خدمت نماید آن وقت با او چه طور رفتار خواهد شد باید بدانیم که از طرف وزیر چه اقدامی خواهد شد و مجازات او چیست از او چه موآخذه خواهیم کرد خوب است این را بفرمایند تا مستحضر شویم.

صدیق حضرت - بنده اساسا لازم می دانم که يك نفر اروپائی و يك نفر بلژیکی منصوب انصوب کنیم نمایندگان در گمرکات ما بدون وجود آنها اداره نمی شود ولی نظریات بنده نزدیک بهمان نظریات آقای آقا میرزا اسدالله خان است و مخصوصا بنده خودم بواسطه امتحاناتی که کرده ام اینطور کثرت را را تصویب نمی کنم در موقعی که يك شخص را می خواهند

(۶) ماهه برای پست و تلگراف مستخدم کنندیک شخص که خیلی ضدیت می کرد من بودم که مکرر اظهار کردم زیرا که (۶) ماهه تمام می شد می آمدند اینجا بعضی عنوانات می کردند و می گفتند تجدید شود پس آن مستخدم (۶) ماهه نبود و ابدا بود و امروز همان طور که می گوئیم در دوره جدید نمی شود اشخاص قدیم مشغول کار باشند خوب است این مطلب را بیشتر اهمیت بدهیم در خصوص فرنگیها که نسبت بوزرای ما خود را مسئول نمی دانند مسلم است تا حال مسئول نمی دانستند و قبول نکنید از ایشان آن اشخاصی را که نمی توانند مسئولیت وزیر را بر عهده بگیرند و در تحت ریاست وزیر بایند و مطیع محض باشند بنده خیلی لازم می دانم که این روسا یا این فرنگیها را که ما اینجا داریم در تحت مسئولیت وزیر بیاوریم حالا که دوره تجدید است کثرت اینها را هم تجدید کنیم اینجاصحبت این است که مسومور بار را نگاهداریم که خودش باشد امروز ما باید بدانیم که در اداره گمرکات ماندها که مسیو مرناورد نیست یکمده از بلژیکیها مستخدمند و این اداره را از روی رفرم جدید باصول بلژیک اداره کرده اند البته همانطور که گفته اند از نه نفری که هستند و خیلی اطلاعات آنها بیشتر از مسیو مرناورد است بهتر است از آنها معین نمایند و اما اینکه میگویند ما چهل هزار فرانک باو میدادیم و حالا پنجاه هزار فرانک بدهیم بعضی از آقایان مسیوقند همان عیب را خواهد داشت که آقای میرزا اسدالله خان فرمودند و قتیکه مایک شخصی که شغل اومیزی بوده یعنی میرفته اجناس را در گمرک میدیده اعطت باید بیک چنین شخصی پنجاه هزار فرانک موجب بدهید در اینصورت چنانچه دولت در نظر دارد از برای وزارت خانهها مستشارهای عالم بیاورد بآنها چقدر موجب خواهد داد بدیهی است که آنها باین جزئیات آنوقت راضی نخواهند شد بدیهی است ما اگر بگوئیم باو باید کمتر داد دولت او قبول نخواهد کرد و این یکسر مشقی است برای سایر اروپائینا که ما خیال استخدام آنها را داریم و يك عیبی در دره استبداد داشتیم که از آنرا خیلی ضرر میبردیم آن این بود که از سفارت خانهها هر خواهش میشد بدون هیچ ملاحظه خواهش آنها را قبول میکردیم ولی امیدواریم که امروز که دولت دولت مشروطه است امورات ما بروفق اصول مشروطیت باشد و اگر بنا بود این خواهشات را بپذیریم باید ملاحظه کرد در صورتی که برای وزارتخانهها مستشارها بیاوریم آنوقت در آخر سال با این بودجه قلیل چه مبلغ زیادی باید بآنها حقوق بدهیم دیگر آنکه در این کثرت نوشته شده است در صورتیکه دولت او را بخواهد موجب یکساله او را باو خواهد داد بنده این را هیچ نمیتوانم تصویب کنم بجهت اینکه ملاحظه اینرا بفرمائید که اگر این شخص در مملکت خودش کار نداشته صحیح بود که چیزی باو داده شود برای اینکه تا برود بمملکت خودش يك کاری پیدا کند يك مدتی لازم خواهد داشت باید یک چیزی داشته باشد در اینمدت بخورد اما در صورتیکه در اداره گمرک دولت خودش کار دارد و به محض اینکه از اینجا رفت سر کار خودش میرود در اینصورت نباید خودش چنین توقعی داشته باشد

یک عرض دیگر بنده در طول مدت است که چهار سال را خیلی زیاد میدانم بملاحظاتی یکی آنکه وقتیکه مدت کثرات کمتر شد در این مدت سعی در خدمت میکنم از برای اینکه بواسطه حسن خدمت او کثراتش را تجدید کنند و در صورتیکه مدت زیاد شد این نظر را نخواهد داشت دیگر اینکه دست دولت هم تا چهار سال بسته نیست و در این کثرات ما چهار سال دست دولت را می بندیم این بود ظریفات بنده .

نواب - بنده عرض میکنم در اینجا مطلب را بشخص مرزا در احاطه کرده اند ما در شخص او حرفی نداریم وزیر مالیه لایحه نمیداند که یک مدیر خارجی اداره گمرک داشته باشد و چند روز قبل هم در اینخصوص پاره اظهارات کردند شخصی که چندین سال در اینجا خدمت کرده است و بمالیه بر عایدات گمرکی افزوده است مسیو مرزا در است که وزارت مالیه و سایر اولیای امور کمال رضایت را از او دارند و او هم از قراریکه وزیر مالیه اظهار میکرد کمال اطاعت را از وزیر مالیه دارد و مقتضیات امروزه موافق میل و سلیقه وزیر مالیه رفتار مینماید و طوری هم که آقای صدیق حضرت گفتند اداره گمرکات ماه (۲۰) فرار و پائی که کلیه آن اداره را اداره نماید محتاج است حالا چه این مرزا باشد یا دیگری تصور نمیکند از وظیفه مجلس باشد که در اینخصوص صحبت نماید دیگر آنکه در اینجا بعضی مذاکرات شد که اداره گمرک بر می خورد مثلا اسدالله خان گفتند اگر میخواهند بدانند حساب اداره گمرک چه قسم است از اینجا بروند و بحساب چهار ماهه اخیر آنجا رسیدگی کنند بنده تصور نمیکند حساب اداره گمرک اینقدر ناصحیح بوده باشد بجهت اینکه اتفاق افتاده است بنده خودم با دار گمرک کار داشته ام و مخصوصاً همین اواخر رفته ام آنجا صورت تقو استام فوراً با کمال جلدی و چابکی صورت را دادند در اینصورت تصدیق نمیکند و خوشنودانم آن اظهارات را که اسدالله خان کردند .

وزیر جنگ - امروز بنده برای امتحان آمده ام و تصور نمیکند در کابینه وزراء کاری سها تر از این باشد این در واقع یک مسئله تازه نیست یک شخص مستخدم دولت بوده است ما هم کمال رضایت را از او داریم وزارت مالیه هم از او تجدید کثرات او را تصویب مینماید و بنده تصور نمیکند وقتیکه این مطلب را بمجلس آوردیم یک نفر مخالف پیدا شود و حالا می بینم اینطور سختی هامیکنند در صورتیکه از برای یک مسئله باین جزئی اینطور اشکالات پیش می آید چطور از ما کار می خواهند این مستخدم شما بوده امتحانات خودش را هم داده است آمدیم اینجا عرض کردیم دیگری را آوردیم کی ضامن اعمال او است عجله ای را که رضایت از او داریم و برای ما هم خدمت کرده است لازم میدانم کثرات او را تجدید کنیم اینقدر اشکال ندارد .

اسدالله میرزا - بنده با بعضی از آقایان مغالطه لکن البته در اینخصوص عرضی ندارم بجهت اینکه نمایندگان هر قدر ملاحظه دارند در اینکار میکنند لکن چنانچه آقای وزیر جنگ فرمودند باید قدری ملاحظه آنها را هم کرد و ملاحظه پیشرفت کار را کرد بنده آنچه حس میکنم می بینم آنها بین چندین تضییقات واقع شده اند در واقع بین دوسنک آسیا هستند از یکطرف از آنها مسئولیت تمام می خواهند با این تراکم امور و مطالب همه که امروز در او هستیم

از یکطرف آنها در بعضی مواردیکه قدری دقت نظر و جلب عقیده مجلس را میخواهند این همه تضییقات میشود بعقیده بنده اینطور سخت گیریها با آنحدود مسئولیتی که از برای وزراء قرار داده اید صحیح نیست که اینقدر بآنها فشار وارد شود باین مقتضیات مملکت خوب است قدری بآنها همراهی شود اما در باب این شخص دوسه مسئله در اینجا گفته شد که بنده مجبورم صریحاً جواب بگویم اولاً گفته شد که این شخص در دوره استبداد کثرات شده و عادت کرده بر سومات زمان استبداد است و خاصیکه چه از داخله و چه از خارجه باین ترتیبات عادت کرده اند باید عرض کنیم بنده منکر نمیشوم و هیچکس منکر نمیشود که طبع انسان اغلب مایل بتخطی است در صورتیکه جلوه گیری از او نشود و این يك مثل معروفی است که در اروپا میگویند که همه کس را دزد فرض کنید مگر آنکه بپایان ذمه خودش را ثابت نماید و گمان نمیکند که امروز برخلاف عادت قدیم رفتار نمایند بواسطه این که اومی بیند که قانون اساسی شما چیست تکلیف او معین است البته تخطی نخواهد کرد مگر از این مسئله اساسی اینست که در باره اشخاص همیشه مفتش داشته باشید والا اگر نخواهد کارها را بدینا ت و درستی اشخاص را گذار کنید بنده گمان می کنم که هیچ فایده نخواهد داشت دیگر اینکه یک قدری اظهاراتی که خلاف احساسات دوستانه است نسبت به خارجه ها خوب است بشود اما در باب اینکه اظهارات شد بحساب رسیدگی شود البته دولت یک چنین اداره بزرگ خود را بحساب نخواهد گذاشت و بحساب او رسیدگی خواهد کرد و هیچکس نیست که بگوید نباید بحساب رسیدگی کرد و اگر واقعا بحساب او رسیدگی شود و حساب او صحیح نبود یعنی دیدند خلافی در حساب او هست این يك نقصی خیلی بزرگی خواهد بود و این شخص علاوه بر آنکه در مملکت شما مفتضح است در تمام عالم مفتضح خواهد شد دیگر اینکه فرمودند این معین بوده و درجه هالی نداشته است و ما باید يك کسی را بیاوریم که درجه هالی داشته باشد بنده عرض می کنم این کی معین بوده است و در کجا معین بوده است در ده سال قبل مثلا اگر در مملکت خودش معین بوده حالا ده سال است در این مملکت خدمت میکند و این دولت می تواند با او ترفیع بدهد یا بقول خودمان آن معین را امروز رئیس کل نماید و بعقیده بنده این هیچ عیبی ندارد و باید این را خیلی برخورد حتم کرد اگر چه آقای رئیس فرمودند دو جلسه خصوصی مذاکره شده بود لکن بنده آن روز حس کردم که این مسئله بالاتفاق یا اقلاً با اکثریت بزودی خواهد گذشت حالا بعکس می بینم اینطور بیانات میشود خیلی محل تأسف است .

وزیر مالیه - بنده چون هیچ نمیفهم ضدیتی که باین مسئله میشود یا اینکه میفهم و بدبختانه بلکه خیلی بدبختانه نمی خواهم بگویم باین جهة هیچ دفاع نخواهم کرد و لیکن چون خیلی بد است سکوت بنده در مسئله که خودم پیشنهاد کردم لذا مجبورم دوسه کلامه عرض کنم عرض میکنم که این مطلب بمجلس آمد بملاحظه این بود که در قانون اساسی تصریح کرده است که کثراتها باید بمجلس بیاید لکن دیگر مجلس باید حق ندارد

نه از روی قانون اساسی نه از روی نظامنامه داخلی نه از روی سایر قوانین که به چوجه ابد آگاه در حق اشخاص اظهار بدارد و بنده از برای هیچ نماینده حق نمی بینم این جزئیات را باید بمعهده وزیر مسئول گذاشت یا اگر اعتمادی ندارند وزیر مسئول فوری ورئه [آبی] کشیده تکلیف وزیر را معین نمایند بنده هیچ این اعتراضات را نمیفهم یا همان طور که عرض کردم میفهم و حالا عرض نمیکند چون این شخص خدمت کرده است قابل همه قسم ارتقاء رتبه است بلکه می توانم عرض کنم قابل وزارت است و اینکه گفته شد او معین بوده در مملکت خودش عرض میکنم دولت ایران آنقدر شأن دارد که يك مستخدمی که حسن خدمت او معلوم شده است ده مرتبه بر شئونات و مقاماتش بیفزاید لکن چون قانون اجازه نمی دهد که بقیه خارجه وزارت داده شود دولت او را رئیس کل می نماید و بعقیده بنده این هیچ عیبی ندارد و صلاح هم می دانم و باینکه خیلی پادداشت ها دارم در جواب آقای اسدالله خان ولی چون وظیفه خودم و آقا ان را نمی دانم در اینخصوص صحبت نکنم این است که نمی گویم و میگویم رای بگیرد یار می شود یا قبول که تکلیف معین شود رئیس - چون دو رای است و در جزئیات اشخاص مجلس حق ندارد که مذاکره کند اینست که اول در تجدید کثرات رای گرفته می شود و بعد در اضافه حقوق .

وزیر مالیه - بنده عرض میکنم نمایندگان محترم از خیلی مطالب دولت اطلاع ندارند فقط حق آنها این است که برای اعتماد خودشان نسبت بوزرا معلوم کنند .

رئیس - رای گرفته می شود در خصوص تجدید کثرات مسیو مرزا باقیام و قعود .

اسدالله خان - بنده اجازه میخواهم توضیحات بدهم .

رئیس - اجازه خیلی ها خواسته اند نوبت شما نیست و مذاکره کافی است

اسدالله خان - بنده لازم است توضیحات خودم را بدهم چون اظهارات وزیر مالیه مقداری راجع ببنده بود باید جواب بگویم .

رئیس - شما اجازه داده نمی شود نمی توانیم تمام وقت مجلس را منحصر بشما بکنیم .

اسدالله خان - پس معلوم می شود باید نماینده اینجا هیچ حرف نزنم کورانه بیاید و برود هر چه بیاورند که از مجلس بگذرانند رای بدهیم اگر اینطور است بنده از حالا استعفا خواهم داد (در این موقع متعزراً از مجلس خارج شده)

رئیس - در صورتیکه استعفا بدهید چه خواهد شد مطالب را يك جائی باید ختم کرد یا خیر نمیشود تمام وقت مجلس را منحصر بیک نفر کرد حالا رای میگیریم در خصوص تجدید کثرات مسیو مرزا در کس تصویب میکند کثرات مسیو مرزا در را که تجدید شود قیام نماید (با اکثریت تصویب شد)

رئیس - حال در اضافه حقوق ده هزار فرانك رای گرفته میشود .

حاج آقا - بنده در باب اضافه حقوق عرض

دارم در این ماده اولاً عرض میکنم خدمت آقای وزیر جنگ و آقای وزیر مالیه که آن اثریکه در مجلس شورای ملی در اینگونه مطالب هست این است که فرق داشته باشد بین ترتیبات دوره مشروطه با زمان استبداد چه بسا میشود که مطلبی که بمجلس می آید همانوقت تصویب شده و فوراً میگردد و بسا مطلبی است که باید مذاکرات لازمه از روی دقت بعمل آید مشاوره مجلس این فایده را دارد که مسلك پلتیکی دسایس او معلوم میشود و اگر بنا شود هرچه وزرا بمجلس بیاورند آنها را فوراً تصویب کنند مسلك مجلس معلوم نخواهد شد بجهت اینکه در اینجا دو نظر است يك نظر پلتیکی يك نظر اقتصادی اضافه که در حقوق يك مستخدمی خواسته می شود راجع بمالیه مملکت است و از نظر اقتصادی مجلس باید در او نظر کند و بخود کنترات از راه پلتیک باید نظر کرد بنده عرض میکنم که نباید فراموش کرد آن حرفهائی که زده میشود خیلی قابل توجه بود و بنده خیلی لازم میدانم که جواب کافی بآنها داده شود برای اینکه آن مذاکرات که شد خیلی ساده بود اما در زیادی حقوق خوب بود که منطقی جواب میدادند و من که يك و کبلی هستم عرض میکنم اینگونه مذاکرات خیلی جلو گیری از آزادی افکار يك نفر وکیل می کند که بتواند حرف بزند بنده عرض می کنم که این يك سابقه خواهد شد برای مستشارهای دیگر که هیئت وزرای ما میخواهند بیاورند مستخدم نمایند آیا هیئت وزرای ما میخواهند مستشار بیاورند یا خیر آیا میخواهند از اشخاص عالم وقایع برای اداره کردن بیاورند یا خیر آیا بست تر از مسبو مرئوس میتوان آن مستشار بشود و بکمتر از حقوق اوراضی بشود یا خیر و تصور می کنم که خیلی اسباب معطلی خواهد شد که حقوق مستشارها را کمتر از او قرار دهیم و این را رای بدیم و تصویب کنیم اسباب اشکال خواهد شد برای اینکه هیچ نظر اقتصادی و پلتیکی در آن نشده است با وجود این بنده عرض می کنم یک قدری تأمل لازم است در صورتیکه اول حقوق این شخص هفده هزار فرانک بوده است و بعد چهل هزار فرانک شده و حالا ده هزار فرانک میخواهد بر حقوق يك مستخدم اضافه کنید بعضی که تصویب نمیکند نباید جلوی آزادی افکار آنها را گرفت الان از حیث اقتصاد خوبست در مواجب او ملاحظه بکنید اگر بیشتر از این مالیه دولت ما اجازه میدهد آنوقت اضافه بدهید اگر اجازه نمیدهد و می بینیم در این موقع که فریاد پول یولمان بلند است این اضافه را بدهید.

وزیر مالیه — اولاً کسی آزادی افکار

نمایندگان را نخواست سلب کند ولی خیلی مهمل تاسف است که پیشنهاد وزیر و اشخاصیکه در کارند بهیچوجه قابل توجه نمیشود و خیلی مخصوصاً میل باین هست که در يك موضوع که بنده عقیده ندارم حرف زیادی در او زده شود اینقدر سخت گیری میشود در خصوص اصل تجدید کنترات او که ظاهراً مخالفی چندان ندارد تمام متفقند که این اداره يك رئیس خارجی لازم دارد این شخص تا بحال بوده حالا نظر باینکه هیئت وزرا از او رضایت

دارند تصویب میکنند تجدید کنترات او را و اغلب هم از آقایان موافقت فقط يك مسئله اضافه حقوق او است که او را هم بنده پیشنهاد می کنم باو داده شود آنها که می گویند این خیلی زیاد است باید تصور کنند که این يك شخصی است که هشت صرور مالیه مملکت در زیر قلم او است و ریاضه بر دوهزار نفر از ایرانی و فرنگی ریاست دارد که در بین آنها هست اشخاصی که دارای (۳۵) هزار فرانک حقوق هستند در این صورت نباید تصور کنیم که این يك چیز زیادی است عقیده بنده در این بود پس از اینکه این را وزراء تصویب کردند مجلس بایک حسن تلقی او را قبول خواهد کرد و تصور میکنم هرچه بیشتر در این باب صحبت شود آن حسن اثریکه منظور بود از بین خواهد رفت.

ابوالقاسم میرزا — بعقیده بنده در این پیشنهاد که وزرا کرده اند نباید خیلی سخت گیری کرد این هشت نه سال است در این اداره خدمت کرده بعلاوه قریب (۲۰۰) هزار تومان بر دخل افزوده است بنده خودم قریب هشت نه سال در این اداره بوده ام و بخوبی اطلاع دارم این که می گویند اضافه عایدی که پیدا شده است بواسطه نقره بوده است که حاج محمد اسمعیل آقا وارد کرده عرض میکنم در چند سال قبل حاجی فرج همینطور مقدار زیادی نقره وارد کرده چرا آن تفاوت در آنوقت پیدا نشد پس نمی توانیم از هیچ راه این اضافه عایدی را در نظر بگیریم مگر اینکه بگوئیم بواسطه مراعات و حسن اداره کردن این شخص است.

وزیر جنگ — بنده يك عرضی داشتم

رئیس - بفرمائید.

وزیر جنگ — این مطلب خیلی طول کشید بنده تصور نمیکردم اینقدر طول بکشد این شخص هم در فرنگستان و هم در ایران خیلی خدمت کرده است بدیهی است وقتی کسی خیلی خدمت کرد و از او رضایت داشتند و خواستند او را در همان خدمت ابقا نمایند اضافه مواجب بآو خواهند داد این شخص الان در این مملکت مقام يك وزیر را پیدا کرده است مقام آن کسی را دارد که سابقاً بصاحب این مقام میگفتند وزیر گمرک امروز همان مقام به این شخص محول میشود و گفته میشود رئیس کل گمرکات و این مواجبی که باو داده میشود بمناسبت آن مقام خیلی زیاد نیست این يك کاری بود که باید زد و بگذرد حالا بنده عرض میکنم که رای بگیری.

متین السلطنه — بنده اگرچه موافقم لکن

اینکه آمدم اینجا یکی دو مطلب است لازم است عرض کنم گرچه يك عرض بنده هم خارج از اینستنه است آنکه خارج است این است که يك مطلبی را که طرح میشود و موافق میل بعضی از نمایندگان نیست نباید آن را بطور قهرواً تعرض مانع از گذشتن آن باشند اما در خصوص نگذشتن این حرارتی که از بعضی نمایندگان مشاهده میشود در باب این شخص که تجدید کنترات او نشود یا اینکه اضافه حقوق باو داده نشود عرض میکنم چون بنده در آن اداره بودم و بخوبی از آن اداره مسبوق میباشم باین جهت مکلف

بجواب دادن آن اعتراضها هستم زمانیکه در اداره گمرک بودم مخصوصاً خدماتی که این شخص کرده است علاوه بر آنکه بر عایدات مملکتی افزوده است درصدد تربیت مستخدمین ایرانی که در اداره گمرک هستند برآمده در واقع این خودش يك خدمت بزرگی است که باین مملکت و اهل این مملکت نموده است و در صورتیکه در همان زمان منظم ترین ادارات اداره گمرک بوده است و گویا هیچکس نمیکرد این نیست پس این حرارت در واقع موضوع ندارد و نسبت به اداره گمرک اعتراضاتی که شد وزیر مالیه و غیره جواب دادند در اینجا صحبت میشود از اینکه ما مدیر معین کنیم یا بکنیم این چه صحبتی است میشود بکلی از وظیفه مجلس خارج است این مطلب راجع بوزیر مالیه است صلاح می دانم این شخص را مدیریت کل معین نمایند یا صلاح نمی داند بهیچوجه راجع بمجلس شورای ملی نیست و مفتضی نبود که گفته شده دیگر اینکه يك نکته که آقای صدیق حضرت گفتند بنده مجبورم رد کنم گفته شده عادت بترتیبات سابق کرده است عرض میکنم این نبود مگر بواسطه آزادی که رؤسای آنها بآنها میدادند و الا چیزیکه قابل توجه است اینست که ادارات گمرکات ما که هر وقت خودشان را تابع وزیر مالیه نمی دانستند و امروز که دولت مشروطه است و قانون اساسی دارد مسلماً از قاعده و قانون ممکن نیست که هیچکس نتواند خارج شود البته این خودش عالم است می دانم در دوره مشروطیت حاکم قانون است و خود را محکوم قوانین مشروطیت دانسته و ممکن است بهتر هم رفتار نماید و اگر چه فرمودند خیلی اهمیت دارد اداره گمرک و باید منظم تر باشد بنده عرض میکنم البته امروز باید منظم تر باشد و يك اندازه هم ما باید قبول خودمان را مصروف داریم که منظم شود و چیزی که خیلی قابل توجه است اینکه بواسطه حسن اداره مبالغی بر عایدات افزوده است و از مخارج هم يك مقداری کاسته است بعقیده بنده آن چیزیکه وظیفه مجلس است این است که کنترات این شخص تجدید شود دیگر در باب اضافه حقوق او که این (۱۰۰۰۰) فرانک باو داده شود یا خیر بنده آلا ن عرض می کنم که این مطلب آنقدر مذاکره لازم ندارد و خوب است زودتر از مجلس بگذرد رای بگیری.

رئیس - رای گرفته می شود در اینجا دو نظراست آقایان مسبوق باشند يك نظر این است که ماده بماده رای گرفته شود و بکنظر از اینکه در باب ده هزار فرانک رای گرفته شود.

وزیر مالیه - بطوریکه آقای متین السلطنه فرمودند فقط باید در تجدید کنترات و اضافه مواجب او رای گرفت بجهت اینکه این بهترین کنتراتی است که بسته شده است نسبت بآن کنتراتهای سابق حتی از تمام کنتراتها در شرایط سهل تراست که مال دقت در کمیسیون شده است و تمام این رابط سهل تر از شرایط سایر کنتراتهاست که بتصویب کمیسیون گذاشته است حتی سهل تر از کنترات اطبائی است که تا بحال کنترات کرده اند.

رئیس - حالا رای می گیریم بقیام و نمود آقایانی که تصویب می کنند که ماده بماده